

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 6 14. februarja 1980 Leto XVIII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji – uredniki:
ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino
MILENKO STRASEK – reportaža

MILENA STRAJNAR – kultura

BOJANA ŽOKALJ-JESIH – naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIČ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
FRANC RUPNIK

Uprava in naročninski oddenek:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za inozemstvo 260 din, posamezna številka v prosti prodaji 5 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1979 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Drago Košmrlj
Italija pred odločitvijo
str. 3

Branko Soban
Kolektivno tudi v
obrambi in zaščiti
str. 5

Ivan Križnar
Izdajanje del o NOB
in gospodarska
stabilizacija
str. 6

Milenko Strašek
Na stari nova pot
str. 9

Živa Drole
Zdaj gre pa zares
str. 14

Ob obletnici smrti velikega revolucionarja in misleca Edvarda Kardelja je bila 10. februarja ob grobnici narodnih herojev žalna slovesnost, na kateri je član predsedstva SFRJ Cvijetin Mijatović v imenu predsednika Tita položil venec s posvetilom V spomin na tovariša Bevca. V njegov spomin so vence položili tudi Pepca Kardelj z družino ter delegacije skupščin Jugoslavije in Slovenije, CK ZKS, republiške konference SZDL, mesta Ljubljane, skupščine občine Ljubljana Šiška in krajevne skupnosti Edvard Kardelj.

Okoli tisoč mladih, dijakov, delavske in kmečke mladine, pripadnikov teritorialne obrambe, vojakov enot iz Postojne, Maribora in Celja se je šestega februarja podalo na dolgo, toda s stopinjami borcev Štirinajste divizije že zdavnaj slavno in potrjeno pot. Mladi jo bodo ob spremstvu nekdanjih borcev te divizije prehodili v štirih etapah. V vsaki je bilo in še bo okoli sto petdeset do dvesto pohodnikov iz občin, koder teče pot, mladi pa se bodo med pohodom seznanili s prenekaterimi večšinami in seveda predvsem z revolucionarnim izročilom. Vojaško politično in kulturno izpopolnjevanje bodo prijeten in koristen spremljevalec.

Z željo, da bi bila njihova pot naslednje leto res celovita, od Suhorja do Mozirskih planin, bodo letošnji pohod mladi sklenili v Ljubnem.

Razvijanje tradicij narodnoosvobodilnega boja in njih življenja v domala sleherni družbenopolitično skupnost, naj bo še tako majhna, v posameznika, zlasti v mlajši rod, je v zadnjih letih doživelo temeljito preobrazbo. Zadevo smo spravili iz včasih kar preokorne počasnosti, nedomiselnosti, v povsem natanko določene kolesnice, pa naj jih imenujemo svete za razvijanje tradicij, komisije, odbore ali kako drugače, končni cilj naposled vendarle ostaja isti. Lotili smo se nečesa načrtno, ne mimogrede, zavestno in odgovorno. Na dlani je, da takšen pristop ne more ostati brez sadov. Neizbežno je seveda tudi, da želje marsikje ostajajo le na papirju.

Šestega februarja je odšla na pot skupina

Oddaljeno približevanje

skorajda dvesto mladih. Na pohod po poteh legendarne Štirinajste udarne divizije, na pot torej, ki je v nekaj letih pognala globoke korenine, in ki je naposled uresničitev tistih naših zamisli, idej in želja, ki jih nenehno, bolj ali manj uspešno, skušamo vtisniti v naš vsakdan, v naš jutri.

V pohodnikih se je utrnula nova misel. Pohodu je treba dati nove razsežnosti, tisoč mladim, ki bodo letos prehodili to pot, naj se že naslednje leto pridruži še enkrat toliko, pot naj dejansko stegne svoje krake ne le do Sedlarjevega, koder je divizija stopila na slovenska tla, pač pa tudi v hrvatsko Zagorje, Podravino, Belo krajino, od koder je divizija odšla.

Množičnost neke manifestacije je potrditev, da je takšna oblika razvijanja tradicij pravilna in blizu mlademu človeku. V njej sta združeni preteklost in sedanost. Na živ, neposreden način.

Zato naj bi veljalo, da naj bi se takšnim oblikam ne približevali z nekako oddaljenimi koraki. Ideje, ki so odločen nasprotnik stereotipnosti, ki smo ji bili včasih kar preveč vdani, so čedalje bolj sveže. Čestokrat prihajajo prav iz vrst mladih. Treba jih je upoštevati, ne odlagati. Prislunimo jim in pomagajmo!

Milenko Strašek

Vsi mislimo nanj

Tovariš Tito je postal sinonim boja narodov za lastno pot razvoja, zasnovano na medsebojnem sodelovanju in spoštovanju človekovih pravic. Zato v teh dneh, ko spremljamo zdravstveno stanje našega predsednika, misli nanj domala ves svet. Še vedno iz vseh kotičkov prihajajo najlepše misli, ki mu želijo zdravje in hočejo podpreti prizadevanja zdravnikov, da z nujnimi medicinskimi ukrepi pomagajo njegovemu oslabelemu srcu in ledvicam.

Sto dvajset jugoslovanskih izseljencev iz San Pedra in Los Angelesa je predsedniku Titu poslalo brzojavko z željami, da čimprej ozdravi.

Sestega februarja je iz majhne vasice Sedlarjevo ob Sotli krenila kolona pohodnikov po poteh 14. divizije. Pohod so začeli z mislimi na svojega voditelja tovariša Tita in mu poslali pozdravno pismo.

Pozdravna brzojavka CK ZKS našemu predsedniku obljublja nadaljnjo graditev zaupanja, ustvarjalnosti ter moči delavskega razreda.

Afriški študentje in mladina v Sloveniji so napisali: »Tovariš Tito, iskreno želimo, da bi bil čimprej med nami, saj te zdaj še posebej potrebujemo!«

Luksemburški vojvoda Jean poudarja v brzojavki prijetne spomine na prejšnja srečanja s tovaršem Titom.

Tudi v La Valletti so z burnim aplavzom udeleženci sestanka neuvrščenih držav Sredozemlja pozdravili vsebino pozdravne brzojavke Titu.

Iz KO ZB Šmarje pri Kopru prihajajo obljube, da bodo zvesto in trdno stali na braniku naše samoupravne socialistične republike Jugoslavije.

Tudi člani ANPI, sekcije Pontedera: »V vašo sredino pošiljamo goreče želje predsedniku Josipu Brozu Titu, da bi čimprej ozdravel.«

Umrli je narodni heroj Ivan Gošnjak

V enainsedemdesetem letu življenja je po hudi bolezni 9. februarja v Beogradu umrl narodni heroj, član sveta federacije in armadni general Ivan Gošnjak.

Rodil se je 10. junija leta 1909 v Ogulinu v družini kleparja. Končal je obrtno šolo in se kot mlad delavec pridružil revolucionarnemu delavskemu gibanju. Aktivno je deloval v Ursovih sindikatih, postal član medstrokovnega odbora mestnega sindikalnega odbora v Sisku, kjer je bil leta 1933 tudi sprejet v partijo. Po odločitvi partijskega vodstva je odšel leta 1935 v Sovjetsko zvezo na nadaljnje partijsko izpopolnjevanje in tam je v Moskvi tudi prvič srečal tovariša Tita.

Leta 1937 se je udeležil španske državljanske vojne v vrstah borcev internacionalnih brigad. Tam je postal s svojo borbenostjo in vojaškim znanjem komandant brigade španske republikanske armade in dosegel čin kapetana. Kakor mnogi »Španci« se je tudi Gošnjak po dolgi poti skozi Evropo vrnil v domovino v prvi polovici leta 1942 in se takoj vključil v narodnoosvobodilni boj.

Septembra 1943. leta je bil Ivan Gošnjak imenovan za komandanta glavnega štaba Hrvatske in bil tudi med delegati drugega zasedanja ZAVNOH.

Po osvoboditvi je tovariš Gošnjak opravljal številne odgovorne državniške in vojaške funkcije ter bil ves čas član CK ZKJ.

Za svoje borbeno in hrabro vojskovanje, za svoj svetli lik revolucionarja, je bil proglašen leta 1953 za narodnega heroja.

Napačna informacija

Odmev na članek Namesto črne si je naredila rdečo ruto, objavljenem v 2. letošnji številki našega časnika

Z Združenja borcev NOB Hruševje nas opozarjajo na napako v zadnjih treh vrsticah zgoraj navedenega članka: »Letos bodo odkrili spominsko ploščo v Velikih Brdih pri Ferjanu, kjer je bila partizanska javka.« Pravijo, da partizanskim javkam, ki jih je bilo na njihovem območju med NOB kar precej, niso načrtovali postavljati spominskih obeležij.

Videti je, da gre za napačno informacijo. Zaradi nejasnosti, tako, kot verjetno tudi bralce zanima, ali bo v Velikih Brdih res stala spominska plošča in kateremu spomenu bo namenjena, če ne partizanskim javkam.

Uredništvo

Pri pisanju zgodovine morajo sodelovati aktivni udeleženci

Zadnji kongres ZZB NOV Jugoslavije je med drugim tudi opozoril, naj se prepreči pisanje zgodovine NOB s prepisovanjem iz drugih knjig, in naj pri pisanju zgodovine NOB sodelujejo aktivni udeleženci.

O tem sem večkrat opozarjal predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV občine Ljubljana Vič-Rudnik, ko so se lotili načrtnega zbiranja zgodovinskega gradiva iz NOB naše občine. In ko sem bil seznanjen z gradivom, namenjenim za izdajo knjige, sem menil, da je zbrano gradivo neprimerno za objavo, o čemer sem seznanil tudi sekretarja in predsednika komisije, ki je pripravljala izdajo knjige »Gradivo za zgodovino NOB občine Ljubljana Vič-Rudnik«.

Na moje, zdi se mi, tehtne pripombe, žal nikoli nisem dobil odgovora, čeprav sem komisiji oziroma članom, ki so pripravljali knjigo, kakor tudi občinskemu odboru ZZB NOV občine Ljubljana Vič-Rudnik večkrat pisal o tem, kaj mi ni všeč v gradivu, ki se je pripravljalo za izdajo knjige.

Ko sem ugotovil, da občinski odbor ZZB naše občine noče prisluhniti tehtnim pripombam, in da je bil zadovoljen z zbranim, čeprav pomanjkljivim gradivom, sem opustil željo in misel sodelovanja pri zbiranju gradiva za tako pomembno knjigo, čeprav sem še vedno mnenja, da mora sleherni posameznik ali skupina, ki pripravlja tako pomembno zgodovinsko gradivo iz naše NOB, ohraniti našim zanamcem zares verodostojne in preverjene resnice.

No, knjiga Gradivo za zgodovino NOB občine Ljubljana Vič-Rudnik je napisana, je med ljudmi, v njej pa je žal veliko laži ali nepreverjenih resnic. Naj naštejemo samo nekatere!

Jože Vidmar ni bil vojni referent (komandir NZ) in ni maja 1942 leta izdal mobilizacije v Črni vasi, kajti Vidmar je bil že decembra 1941. leta odstavljen kot komandir NZ za Barje, ker je bil živčni bolnik, in sta mu ob vsakem strelu odpovedali nogi, zaradi česar je tudi postal žrtev črne roke.

Na 25. strani te knjige pa je trditve piscev nerazumljiva, ko pišejo, da so Melikovo družino pobili domobranci zato, ker so pri njih našli nahrbtnik s strelivom, katerega je pustil njihov sin partizan.

Pri tem moramo namreč vedeti, česar pisci te knjige ne vedo, da so s tem opravičilo želeli patri iz barjanske cerkve opravičiti gnusen zločin in seveda tako naprtiti krivdo enemu najbolj predanih borcev Francu Meliku-Rajku.

... »Na našem ostalem teritoriju«, piše v knjigi na 43 strani, »sta delovali še partijska tiskarna in ciklostilna tehnika Krim. Začetek te tehnike je bil na Jezeru pri Kobiju«.

Ob tem pa vemo, da je tehniko organiziral Milan Apih septembra 1942 na Krimu in

to nad gostilno Anzeljc v Podkrajju. Zgrajena je bila v kraški jami, v katero je vodila električna napeljava iz gostilne Anzelc, Italijani so zaradi neprevidnosti nekega partizana odkrili električni vod, našli tehniko in nedaleč od nje tudi zimsko zalogo hrane tretje čete Notranjskega odreda.

In še to! V knjigi se omenja učiteljica Nataša Zupančič. Zal tudi tu z datumi njene smrti ni vse v redu, saj jo niso ubili belogardisti, ko je nesla denar partizanom, temveč so najbližje resnici podatki Stefani-je Podbevšek v knjigi Sv. Urh.

Nimam namena opozoriti prav na vse napake, ki so v knjigi, kajti teh je zares veliko, čudim pa se, zakaj so pisci te knjige odklanjali mojo pomoč pri zbiranju zgodovinskega gradiva NOB iz naše občine!

Ivan Jevč-Čufi

Komandant Franc Mahnič-Saško

Odmev na Tiha, temna hosta, 5. številka TV-15

Ko omenjamo njegov prispevek v narodnoosvobodilnem boju, ne moremo mimo njegove kratke, toda bogate življenjske poti. Saško, to je bilo njegovo partizansko ime, je doma iz Laz pri Planini na Notranjskem. Odraščal je v revni delavski družini, kjer je živel v pomanjkanju osem otrok. Kot najstarejši sin je moral prvi od hiše s trebuhom za kruhom.

Pred vojno se je izučil mesarskega poklica v Logatcu. Komaj se je uže, že je ostal brez dela. V tistem času so obrtniki raje zaposlovali vajence, ker so bili cenejša delovna sila. Poskušal je rešiti nezaposlenost s prostovoljnim odhodom, kot mladotnik, na odsluženje kadrovskega roka in tako pričakati boljše čase. V bivši jugoslovanski vojski je dokončal podoficirsko šolo in si pridobil precej znanja, ki mu je v NOV še kako koristilo. Vojaškega roka ni doslužil, ker je skupaj z vojsko propadla stara Jugoslavija. Zadnji dnevi bivše jugoslovanske vojske so mu ostali še posebej v spominu. Nikoli ni mogel pozabiti dogodka na vojaškem letališču v Novem Sadu, kjer so hrvaški oficirji hujskali vojake, naj pobijejo srbske oficirje. Rezultat vsega tega je bil, da so vojaki zažgali skladišče goriva.

Opredeletiv za napredno delavsko gibanje sinu siromašne delavske družine ni bila težka. Sam je kot otrok veliko slišal o stražkih, oktobrski revoluciji, o bojih v Španiji in o komunistični partiji. Veliko je bral in je bil zelo razgledan fant.

V tako napredno idejno naravnost pa ni bil le sam prepričan. To prepričanje je vnašal tudi med ostalo mladino, kamorkoli

Franc Mahnič-Saško v sredini

je prišel. Prav tako je vplival na svoje mlajše brate. Najmlajši Jože je odšel že v aprilu 1942 v Rakovsko četo. Sledil mu je brat Ivan, Toneta pa so odpeljali v italijansko internacijo, od koder se ni vrnil. Franc Mahnič se je kmalu po vrnitvi iz bivše jugoslovanske vojske aktivno vključil v delo OF in tako deloval na območju Laz in Logatca, predvsem v povezovanju teh dveh vasi. V juniju leta 1943 je odšel v Šercerjevo brigado, pozneje v Briškobeneški odred, po kapitulaciji Italije pa je bil najprej obveščevalni oficir v Gradnikovi brigadi in nato namestnik ter poveljnik bataljona v isti brigadi. Po končanem tečaju oficirske šole pri Glavnem štabu NOV in POS je odšel za poveljnika bataljona v brigado Janka Premrla-Vojka. Imenovali so ga za načelnika štaba te brigade. Padel je 23. aprila 1944 v Spodnji Idriji.

Proti koncu istega leta je bil imenovan za komandanta te brigade njegov brat Jože - partizansko ime Vojko.

Partizanski poveljnik Saško ni bil samo dober poveljnik, bil je velik prijatelj kulturne dejavnosti v svoji enoti in je v tej dejavnosti tudi sam aktivno sodeloval.

JOŽE SIMŠIČ-JELEN

Edvard Kardelj v novem okolju

S prostorskim preoblikovanjem krajevnih skupnosti smo samoupravno odločanje delovnih ljudi in občanov prenesli tja, kjer se njihovi interesi in potrebe neposredno uresničujejo, tja, kjer živijo in delajo. Ena izmed nalog je tudi skrb za vsestransko poglobljanje tradicij NOB in s tem tudi skrb za postavitev obeležij, ki naj nam na nevsiljiv način v našem življenjskem okolju pripovedujejo o narodnoosvobodilnem boju in junakih.

Naša krajevna skupnost Proletarskih brigad na območju soseske S-23 je verjetno prostorsko najmočnejša in urbanistično urejena krajevna skupnost v Mariboru. Novi sodobni bloki s širokimi ulicami in nasadi bodo prispevali k izoblikovanju ene najbolj prikupnih mariborskih sosesk. Središče krajevne skupnosti Proletarskih brigad je ob križišču Ceste proletarskih brigad in ulice Koseskega, ki je šele v izgradnji. Še je čas, da razmislimo o njegovi bodočnosti.

V krajevni organizaciji ZB NOV naše krajeve skupnosti je zrasla zamisel, da bi ta osrednji prostor naše krajeve skupnosti poimenovali Trg Edvarda Kardelja. Predlog borcev so osvojile vse družbenopolitične organizacije naše krajeve skupnosti.

Naslednji predlog, je povezan s prvim. Predlagamo, da na Trgu Edvarda Kardelja postavimo spomenik, doprtni kip, če bi bilo dovolj denarja, pa tudi kaj večjega. Mislimo, da ni treba posebej poudarjati, zakaj predlagamo, da bi tudi v Mariboru stal spomenik Edvarda Kardelja. To je zanj primeren prostor v novem in lepem okolju.

Denar za spomenik bi lahko zbrali v mariborskih delovnih organizacijah, komunalno ureditev spomenika pa bi rešili skupaj z izvajalci del pri urejanju okolice križišča.

KO ZB NOV, SKS, KK SZDL Maribor

Slovenske zastave v Zakojci

Odmev na članek O Zakojci nihče nič ne piše, 2. številka TV-15

Ko sem prebral zapis Marice Jerebove v našem tedniku TV-15, so se mi kot na filmskem traku začeli odvijati spomini na kraj z 41 hišami ob severozahodnem vznožju hriba Kojca, na kraj kjer se je rodil veliki slovenski sin France Bevk.

Najbolj mi je v spominu ostala jesenska slika Zakojce iz leta 1944. Vračal sem se iz Nemškega Ruta na Tolminkem na naš sedež okrajnega odbora OF za baški okraj, ki je bil na Baški planoti. Na poti čez Obloški vrh sem se ozrl proti Zakojci in za hip mi je korak zastal. Z oken so plapolale slovenske zastave. Tistega dne so bile namreč v Zakojci prve demokratične volitve v narodnoosvobodilni odbor. Ne najdem besed za moje takratne občutke, še posebej, če pomislim na komaj tri kilometre oddaljeno okupatorsko gnezdo Hudajužina v Baški grapi, ki je bila zaradi železniške zveze Jesenice-Gorica kot nalašč za okupatorjevo vojsko. Pogosto so od tam prihajali v Zakojco ropat in preganjat zavedne Zakojčane.

Sredi oktobra 1944 so v Zakojci aretirali dvanajst vaščanov, tri starejše moške in devet mladih deklet. Odpeljali so jih v goriški zapor, nato pa v koncentracijska taborišča, od koder so se vrnile le štiri mladinke. Dve še živita v Zakojci, ena je v Novi Gorici, ena pa v Mariboru.

Iz Zakojce je odšlo med partizane 21 fantov in mož. Ko je prišla svoboda, so Zakojčani zabeležili 9 žrtev NOV.

Leta 1959 so vaščani postavili skromen spomenik padlim in umrlim v internaciji, trajen pomnik nam in našim zanamcem o prispevku malega kraja za svobodo domovine.

ŠPIK EVSTAHIJ

Bukovo 38 Grahovo ob Bači

Gotovo se po naših vasicah skriva še veliko drobnih utrinkov iz narodnoosvobodilnega boja. Naj vam bo zapis o Zakojci vzpodbuda k pisanju.

Uredništvo

Italija pred odločitvijo

Pred pomembno izbiro stoji celotno notranje življenje sosedne Italije. Ta izbira se glasi: ali nadaljevanje sedanega stanja, ko vse sredinske stranke niso sposobne sestaviti trdne vlade in izvajati dolgoročno in učinkovito politiko gospodarske obnove dežele, če držijo zaprta vrata komunistom v vlado, ali pa se odločiti za vlado narodne enotnosti, v kateri bi kot enakovredna politična sila sodelovali tudi komunisti.

Z odločitvijo in z razjasnitvijo ne bo treba dolgo čakati. V prihodnjih dneh se bo sestal kongres vodilne italijanske stranke krščanskih demokratov. Na tem kongresu se bo stranka morala odločiti, ali je za sodelovanje komunistov v vladi ali bo še naprej proti. Če bo zmagala prva smer, potem bo Italija končno dobila prepotrebno trdno vlado, ki bo dejansko izrazil volje velike večine prebivalstva. Če pa se krščanski demokrati odločijo proti vstopu komunistov v vlado, potem seveda ostaja še naprej obdobje slabih vlad, negotovosti in neučinkovitosti pri vodenju državnih zadev.

Komunisti so na zadnjih volitvah lani junija sicer zgubili okrog 4 odstotke glasov, vendar to ni bistveno vplivalo na njihovo moč in veljavo, ker so izgubo glasov nadomestili z dosti bolj učinkovito in zlasti z jasno načrtano politiko. Nihče jim ne more očitati, da se niso vse do zdaj tudi kot opozicijska stranka vneto potegovali za vse tiste ukrepe, ki naj bi z njimi utrdili gospodarski položaj dežele, zlasti pa okrepili zelo zrahljano politično ozračje. Italija namreč preživlja že nekaj let silovite napade raznih terorističnih skupin. Skoraj ne mine dan, da ne bi odmevali strelji po ulicah Rima in drugih mest, skoraj vsakodnevno padajo žrtve terorističnih akcij. Komunisti so se pred vso italijansko javnostjo, ki si želi notranjega miru in reda, pokazali kot najbolj vneti in tudi dosledni zagovorniki boja proti terorizmu. Komunistična partija ima tudi, čeprav je v opoziciji, izdelan celoten program gospodarskih, socialnih in drugih reform, s katerimi naj bi v Italiji postopno izboljšali položaj zlasti najbolj prizadetih plasti prebivalstva. Vse večje so razlike med razvitim severom in zaostalim jugom in komunistična partija se osredotoča k pripravi dolgoročnih osnov za preobrnitev teh razlik, kar bi milijonom ljudi na jugu omogočilo delo in socialno varnost. Partija se z vso odločnostjo zavzema za odpravo ostankov starega sistema na vasi, kjer obstaja tako imenovano spolovinarstvo in so številni revni kmetje cenena delovna sila na posestvih bogatih veleposestnikov.

Komunistična partija je dobila velik ugled tudi zaradi njene samostojne in dosledne zunanje politike. Ko je šlo za namestitve novih atomskih raket v zahodni Evropi, so komunisti tak načrt odločno zavračali in zahtevali pogajanja med vzhodom in zahodom o razorožitvi. Posebej se je pokazala samostojnost in neodvisnost italijanske partije ob nedavnih dogodkih v Afganistanu. V nasprotju s francosko in nekaterimi drugimi partijami, ki so odobravale sovjetski vojaški poseg, so italijanski komunisti nedvoumno, jasno in odločno obsodili sovjetsko intervencijo v Afganistanu, zahtevali so umik sovjetske vojske iz Afganistana in podprli načelo, da nobena tuja sila, najsi bo tudi socialistična, nima pravice vmešavati se v notranje zadeve drugih držav. Seveda pa komunistična partija Italije ni, podobno kot tudi mnoge druge stranke v zahodni Evropi, podprla sedanjih ameriških ukrepov proti Sovjetski zvezi, ker večanje napetosti med blokama vodi v slepo ulico, nikakor pa ne k miru. Zato je italijanska partija sprožila široko akcijo v Italiji in v evropskem parlamentu zahodnih držav, da bi čimprej obnovili popuščenje, ki ga je tako prizadela sovjetska akcija v Afganistanu. Poti k popuščenju pa ne pomeni politika »zid ob zid«, ki jo zagovarjajo v Washingtonu pač pa edinole sodelovanje med vzhodom in zahodom in utrjevanje načela, ki prepoveduje vsako vpletanje s silo v notranje zadeve drugih.

S tako politiko so si italijanski komunisti pridobili dosti ugleda in zaveznitva pri drugih strankah, zlasti pri socialistični, ki zagovarja vstop komunistov v vlado. To pa je tudi odprlo možnosti, da bodo Italijani v doglednem času videli v vladnih klopih tudi komunistične ministre. Seveda pa je to še vedno »golob na strehi«, kajti nič ni gotovo, kako se bodo izrekli na kongresu krščanskih demokratov. Dejstvo je tudi, da je v Italiji in zunaj nje dosti sil, ki ne marajo videti komunistov v vladi. Kot kaže, tudi v Washingtonu nasprotujejo takemu razpletu italijanske vladne krize, ki se obeta, da bi se namreč nenadoma komunisti znašli kot vladna stranka.

Drago Košmrlj

ZKJ in socialistična revolucija

Teorija revolucije je teorija samoupravljanja

Blejski sestanek znanstvenih in političnih delavcev je bil obrnjen v preteklost, pa tudi v sedanost. Proučeval je pretekla obdobja naše socialistične revolucije, hkrati pa skušal odgovoriti na nekatera aktualna družbena vprašanja današnjega dne.

V prvi vrsti velja poudariti, da je bila Komunistična partija Jugoslavije vse od znanega govora tovariša Tita leta 1928 jasno usmerjena na široke ljudske množice, in da ta usmerjenost traja vse do danes. To je mogoče tudi znanstveno dokazati.

Lahko govorimo o nepretiranosti naše revolucije. Pri proučevanju posameznih obdobij v preteklosti pri nas neredko upoštevamo samo nekatere dogodke. Opiramo se na posamezne sporočila, delovanje nekaterih članov politbiroja in podobno. Premalo pa analiziramo delo osnovnih celic Komunistične partije Jugoslavije, zlasti v predvojnem obdobju. Zaradi tega naša dognanja niso vselej dovolj točno označena.

To velja do neke mere tudi za obdobje od leta 1945 do 1950. Na blejskem sestanku so temu

času namenili največ pozornosti. Nekateri so namreč sodili, da je komunistična partija v tem času napustila določena stališča, in da je prišlo do odklonov od načrtane revolucionarne poti. Toda ali to res drži?

Vsekakor je bil to čas, ko smo morali administrativno združiti vsa materialna in druga sredstva, ki smo jih potrebovali za obnovo porušene dežele. Toda nikakor ne gre pozabiti, da so prav v tem času nastajali delavski poverjeniki, da so bile ustanovljene mnoge delavske komisije, kontrole itn. Prav v tem času so se rojevali pogoji za nastanek delavskega samoupravljanja. Prvi delavski sveti so bili ustanovljeni že leta 1949, zakon o teh svetih pa smo sprejeli samo leto dni pozneje.

Potemtakem je bilo tudi to obdobje logično nadaljevanje vsega tistega, kar se je dogajalo v preteklosti, posebej pa še v oboroženem boju. Ne samo, da Komunistična partija Jugoslavije ni hotela po drugi poti, ampak tudi ni mogla. Pripraviti je bilo potrebno vse za uveljavitev družbenopolitičnega in

gospodarskega sistema, v katerem bo glavno besedo imel delovni človek. In v obdobju, ki ga mnogi imenujejo revolucionarni etatizem, smo to delo tudi opravili.

V sedanjem obdobju naše revolucije nas čakajo nove naloge, ki jih bo treba postoriti ne glede na težave, ki nas pestijo. Titova teorija revolucije je tudi teorija samoupravljanja. In prav delovanju Zveze komunistov Jugoslavije znotraj samoupravnega in delegatskega sistema bi morali nameniti največ skrbi. Na Bledu je bilo rečeno, da zveza komunistov ni več edini dejavnik v družbi. Nosilci napredka so danes tudi socialistična zveza, sindikati, zveza borcev in druge družbenopolitične organizacije, pa tudi znanost, strokovne in druge službe.

Toda metode političnega dela se še ne razlikujejo kaj prida od tistih v preteklosti. Marsikje se ohranjajo stare oblike dela. Politični položaj je ta čas izredno dober. Govorimo lahko o ugodnem razpoloženju delovnih ljudi, toda hkrati je treba priznati, da tega razpoloženja nismo pripravili vselej

dovolj usmerjati. Zveza komunistov tu in tam še dela mimo socialistične zveze, samoupravnih in drugih organov.

Za družbenimi potrebami prenekaokrat caplja tudi znanstvena misel. V zadnjem času je bilo večkrat podčrtano, da je ponekod praksa pred znanostjo, in da ostaja cela vrsta vprašanj zavoljo tega nerešenih. To naj bi veljalo za mnoge probleme, ki smo jim priča na področju dohodka, družbene lastnine, minulega dela in podobno. Veljalo naj bi za pravo, ki se vse preveč opira na klasične pravne norme, premalo pa je doslej storilo za samoupravno sporazumevanje in družbeno dogovarjanje oziroma za izgradnjo samoupravnega prava sploh.

Delavski razred Jugoslavije je torej v preteklosti dobil veliko malih in velikih bitk, opirajoč se pri tem na široke ljudske množice. Takšne in drugačne bitke bo treba izbojevati tudi v sedanjem obdobju naše revolucije. Ne opirajoč se pri tem v prvi vrsti na državo, ampak predvsem na razvejan samoupravni sistem.

Darko Marin

Dogovor o razporejanju dohodka

Pripravljeni za odrekanje

Kljub zaostrenim političnim razmeram v svetu, neskladjem v mednarodnih gospodarskih odnosih in zapletenemu domačemu gospodarskemu položaju so še vedno možnosti, da premagamo gospodarske težave in ustavimo neugodne tokove.

S tem prepričanjem smo stopili v novo leto, zavedajoč se nujnega pogoja: ne bo šlo brez odrekovanja in drugačnega ravnanja vseh dejavnikov gospodarskega in političnega sistema.

»Drugačen odnos do nalog morajo sprejeti vsi – od našega najvišjega vodstva do zadnjega delavca,« je na zadnji seji sveta Zveze sindikatov Jugoslavije opozoril predsednik Mika Špiljak. »Največje breme pa morajo prevzeti zaposleni, ki imajo v proizvodnji, pri delitvi in porabi v rokah ključne položaje in lahko objektivno prispevajo največji delež.«

V letošnji gospodarski politiki, zapisani v zvezni in republiških re-

solucijah, je težišče nalog na področju zunanje trgovine in povečanju storilnosti dela. Nič manj pomembno pa ni ponovno poudarjeno spoznanje, da ne moremo živeti preko svojih možnosti, in da moramo porabo omejiti v okvir ustvarjenega dohodka. Tako je letos med ključnimi nalogami tudi zmanjšanje rasti vseh vrst porabe.

Resolucija o politiki uresničevanja družbenega plana Jugoslavije v letu 1980 določa, da je treba zagotoviti počasnejšo rast osebnih dohodkov od dohodka in hitrejšo rast sredstev za razširitev gnotne osnove združenega dela. To določilo je zajeto tudi v republiški resoluciji, za njegovo uresničenje pa je bil pred dnevi sprejet in podpisan dogovor o uresničevanju družbene usmeritve razporejanja dohodka v letu 1980.

Dogovor je precej obsežen, njegova določila pa so kljub zahtevam po večji razumljivosti še dokaj zapletena, zato ga

na kratko ni mogoče povzeti. Še najkrajša bi bila razlaga, da se morajo sredstva za osebne dohodke v Sloveniji v organizacijah združene dela materialne proizvodnje večati za 25 odstotkov počasneje od rasti dohodka, in da naj bi bila sredstva za skupno porabo le za 15 odstotkov večja kot lani.

Pomembna pa je pri tem ugotovitev, da dogovor ne pomeni poseganja v konkretna delitvena razmerja. O razporejanju dohodka bodo namreč tudi poslej samostojno odločali nosilci pridobivanja dohodka, torej delavci v TOZD. Gre za listino, ki bo, kot so poudarili na skupščini Gospodarske zbornice Slovenije, »tudi v težjih pogojih gospodarjenja in uresničevanja sprejete stabilizacijske politike spodbujala delavce v tozidih, da s povečanimi prizadevanji in zlasti še z večjim uveljavljanjem kvalitativnih dejavnikov gospodarjenja dosežajo čim večji dohodek, ker jim

to omogoča tudi ustrezno rast osebnih dohodkov«.

Med prednostmi so prav gotovo tudi merila, ki ne omejujejo večanja osebnih dohodkov kar poprek, temveč spodbujajo dobro gospodarjenje, izvozno usmeritev, dohodkovno povezovanje – skratka zahteve sedanjega gospodarske politike.

Vedeti pa je treba, da s sprejemom in podpisom dogovora prizadevanja za omejitev porabe niso sklenjena, temveč so se šele začela. Dogovor namreč ne obvezuje neposredno delavcev v temeljnih organizacijah, zato je pred nami še zahtevna družbena akcija za uresničitev dogovorjenega. Priložnost za to bodo bližnje razprave o zaključnih računih, ko bo treba odriniti parcialne in trenutne interese, ko bo moralo prevladati spoznanje, da brez odrekovanja tudi blaginje ni.

Branko Maksimović

S seje medobčinskega sveta ZZB NOV za Gorenjsko

Kako v letošnjem letu?

Na seji medobčinskega sveta zveze združenj borcev za Gorenjsko, ki je bila 18. januarja 1980 v Trzinu, so obravnavali predvsem problematiko borčevskih priznavalnih na Gorenjskem, zdravstveno varstvo borcev NOV v letu 1980 in teze za sestavo obrambnega načrta občinskih odborov ZZB NOV. Sejo je vodil predsednik medobčinskega sveta ZZB NOV za Gorenjsko Jože Stritih.

Iz poročil petih predsednikov komisij za zadeve invalidov in borcev NOV je bilo razbrati, da je potreben za jasnejše reševanje teh vprašanj še sestanek predsednikov občinskih komisij za zadeve borcev in vojaških invalidov z vodji strokovnih služb pri upravnih organih občin (ta sestanek je bil 23. januarja 1980 – op. nov.).

V razpravi o zdravstvenem varstvu borcev NOV v gorenjskih občinah je bilo razbrati, da je le to dobro, da so borci z delom zdravstvenih služb zadovoljni. Nekaj pomanjkljivosti so sicer ugotavljali še na po-

dročju zobozdravstva, za kar pa so na tem sestanku sprejeli poseben sklep, po katerem naj bi se v letošnjem letu skrajšala ali ukinila čakalna doba pri zobozdravnikih. Prav tako so bili mnenja, naj se v letošnjem letu poviša število borcev v topliškoklimatskem zdravljenju za 50 odstotkov (tistih seveda, ki imajo pogoje in pravico do takega zdravljenja). Mnenje o potrebi takega zdravljenja bo kot že doslej podal zdravnik, regijska komisija pa bo o tem dokončno odločala.

Na seji medobčinskega sveta ZZB NOV za Gorenjsko so ponovno poudarili, da morajo ostati vse priznane pravice borcem NOV in zdravstvenega varstva neokrnjene tudi v bodoče, poleg tega pa bo treba učinkoviteje razviti patronažno službo.

Na tej seji so se tudi dogovorili, naj bi bile delovne konference (letne konference) borčevskih organizacij zaključene najkasneje do 15. maja letos.

B. Ž. J

Seje ta teden

V petek, 15. februarja, se bo sestala komisija za socialnozdravstvena vprašanja pri RO ZZB NOV Slovenije, ki bo tokrat obravnavala poleg poročila o svojem dosedanem delu in načrta za delo v tem letu še informacijo o obveznostih federacije za pokojnine borcev, izplačane v letu 1978, in poročilo o porabi sredstev za borčevsko invalidsko varstvo v SR Sloveniji iz republiškega proračuna za leto 1979 ter pregled obsega teh sredstev v republiškem in zveznem proračunu za to leto.

★ ★ ★

V sredo, 13. februarja, je bila v Ljubljani enajsta redna seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije. Na njej so obravnavali nekaj pomembnih vprašanj kot: osnutek statuta Zveze združenj borcev Slovenije, osnutek akcijskega programa republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, osnutek družbenega dogovora o izgradnji in financiranju nove stavbe Muzeja ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani ter družbeni dogovor o izgradnji športnorekreacijskega in turističnega centra Črna na Koroškem.

O podrobnostih iz akcijskega programa RO ZZB NOV Slovenije bomo še poročali.

Razvoj ljudske oblasti v Slovenskem primorju 1941–1947

V sredo, 6. februarja 1980, so ob 12. uri otvorili v Muzeju ljudske revolucije Slovenije razstavo dokumentov o razvoju ljudske oblasti v Slovenskem primorju od začetka druge svetovne vojne do leta 1947. Razstavo je posredoval pokrajinski arhiv iz Kopra, odprta bo do 29. marca tega leta.

V vsem Slovenskem primorju so množice prebivalstva proslavljale osvoboditev domovine. Ljudski zbor v Gorici.

Posvetovanje v Arandjelovcu

Minuli teden je potekalo v srbskem Arandjelovcu posvetovanje vseh zdravniških komisij za pregled vojaških invalidov (na prvi in drugi stopnji), predstavnikov upravnih organov republik in pokrajin s tega področja ter predstavnikov sodišč, ki rešujejo spore, nastale v zvezi z odločitvami zdravniških komisij.

Tako posvetovanje je bilo letos prvič po dvajsetih letih in je zanj vladalo izredno zanimanje, kar kaže tudi dejstvo, da se je zbralo več kot sto udeležencev.

Diskusije številnih razpravljalcev so se dotaknile cele vrste vprašanj iz invalidske problematike, tako da vsi, ki so imeli pripravljena vprašanja ali predloge, celo niso mogli priti na vrsto.

O nekaterih, za naše razmere najzanimivejših temah s tega posvetovanja bomo pisali v eni prihodnjih števil TV-15.

Delo in načrti krajevne organizacije

Temeljite obrambne priprave

V začetku februarja se je zbralo na letni delovni konferenci krajevne borčevske organizacije Tone Čufar v Mariboru več kot petdeset borcev, da bi pregledali minulo delo in načrtovali za naprej.

Najprej velja poudariti, da deluje krajevna organizacija Tone Čufar popolnoma na delegatskih osnovah in je v minulem obdobju preko svojih delegatov delovala tako v družbenopolitičnih organizacijah kot v samoupravnih skupnostih pri sprejemanju in odločanju o konkretnih nalogah in reševanju konkretnih

problemov v okolju, kjer delajo in živijo.

V minulem obdobju so posvečali veliko skrb in pozornosti ljudski obrambi in samozaščiti, izdelali dolgoročnejši obrambni načrt, ki ga izvajajo po predvidenih stopnjah.

Borci te krajevne skupnosti se aktivno odzivajo povsod, kjer lahko z besedo in obujanjem spominov prispevajo k razvijanju revolucionarnih tradicij. Tako so ob prazničnih dneh (dan zmage, krajevni praznik...) odhajali med mladino v okoliške šole in jim pripovedovali o narodnoosvobodilnem

boju. Sem sodi tudi sodelovanje s taborniško organizacijo in mladinci. Borci so ob vsem naštetem ugotavljali, da bo v bodoče vendarle treba še intenzivneje in hitreje prenašati tradicije revolucije in NOB na mlade rodove, in za to ustanoviti pri krajevni konferenci socialistične zveze ustrezen koordinacijski odbor, ki naj bi združeval delegate vseh družbenopolitičnih organizacij.

Borci v mariborski krajevni organizaciji Tone Čufar so obravnavali tudi vprašanja o kolektivnem vodenju, obravnavali pa

so še razvoj samoupravljanja v mariborski občini in potrebi po njegovem preoblikovanju.

Na področju krajevne skupnosti, kjer borci krajevne organizacije Tone Čufar živijo, bodo imeli odslej tudi patronažno sestro. Njihova skrb in zanimanje pa gresta tudi domu starejših občanov, ki je na območju njihove krajevne skupnosti. Ugotovili so, da razmere v tem domu niso izboljšane (kljub že večkrat izrečenim kritikam), kar je pokazala tudi anketa, ki so jo izvedli med v domu živječimi borci.

M. D.

Zanimiva in poučna razstava

V celjskem muzeju revolucije so v sredo, 6. februarja, odprli razstavo Boj za Maribor in severno mejo 1918–1919 na območju štajerskega obmejnega poveljstva. Razstava je plod sodelovanja muzeja Narodne revolucije Maribor in Muzeje revolucije v Celju in je posvečena slovenskemu kulturnemu prazniku. Odprta bo do 23. februarja.

Ob otvoritvi je ravnatelj mariborskega muzeja dr. Milan Ževart spregovoril številnim udeležencem, večinoma koroškim borcem o zgodovinskih vidikih boja za severno mejo in izrednem junaštvu tedanjih borcev – prostovoljcev, ki so se borili v zelo težkih pogojih, da bi ohranili Koroško in Štajersko Slovenijo in Jugoslavijo. Dr. Ževart je orisal tudi lik pogumnega in odločnega generala Maistra in poročnika Franja Malgaja, ki sta storila vse, da bi preprečila namere tedanje nemške buržoazije in vojaštva. Ti so hoteli zadržati Maribor in vso Koroško v mejah avstrijske države. Boj naših prostovoljcev za severno mejo je zaradi že znanih neugodnih okoliščin le deloma uspel.

V nadaljevanju je dr. Ervin Mejak opisal velik delež prostovoljcev iz celjskega območja, med katerimi je bilo tudi mnogo žrtev. Od 1200 prostovoljcev s celjskega območja jih danes živi še 62.

Dobro pripravljeno razstavo si bo ogledalo tudi večje število šolske mladine.

Rudolf Uršič

Kolektivno tudi v obrambi in zaščiti

V Zvezi rezervnih vojaških starešin Slovenije na vseh ravneh že nekaj časa uresničujejo Titovo pobudo o poglobljanju kolektivnega dela, odločanja in odgovornosti in nadaljnji demokratizaciji družbenopolitičnih odnosov v naši družbi. Na nedavni seji predsedstva zveze pa so sprejeli tudi statutarni sklep, ki natančno opredeljuje naloge ZRVS na tem področju. Sklep bo veljal, dokler ne bo sprejet dopolnjen statut zveze.

Še posebej natančno so opredelili vlogo predsedstva, ki naj bi kot operativnoizvršilni organ dosledno uveljavljal kolektivno delo, odločanje in

predlogu, naj bi v ZRVS vključili tudi tiste delovne ljudi in občane, ki sicer niso rezervni starešine, vendar pa opravljajo odgovorna dela in naloge v splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti.

O tem predlogu so prejšnji mesec skupaj razpravljali predstavniki sekretariata za notranje zadeve in ljudsko obrambo, republiškega štaba za teritorialno obrambo, JLA in ZRVS. Obrambni dejavniki so s tem predlogom seznanili tudi Franceta Popita in Mitjo Ribičiča.

V ZRVS naj bi tako po tem predlogu vključili predsednike in morda tudi člane komitejev za

čvrst obrambnozaščitni mehanizem. Rezervni starešine bi s tem samo pridobili, saj bi tako lahko še učinkoviteje opravljali svoje pomembno poslanstvo pri usposabljanju in izobraževanju delovnih ljudi in občanov za obrambne aktivnosti.

V razpravi so se sicer pojavili nekateri pomisleki, da bi s tem število članstva skokovito naraslo. Ti dvomi so povsem neupravičeni, saj je večina delovnih ljudi in občanov, ki delajo v splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti že v ZRVS. Tako bi se število članov povečalo največ za 25 odstotkov. Samo za ilustracijo velja omeniti,

Kar najbolj posodobiti pouk

Predsednik zvezne konference ZRVS Bogdan Pecotić, ki je bil te dni na delovnem obisku v nekaterih organizacijah ZRVS po Sloveniji, je med drugim obiskal tudi Center strokovnih šol v Ljubljani, kjer že vrsto let uspešno deluje aktiv ZRVS.

V razgovoru z rezervnimi starešinami je admiral predvsem zanimalo, kako taki aktivni ZRVS delujejo in kako pomagajo pri uresničevanju koncepta vseljudske obrambe v šolah. Po kratkem pozdravnem nagovoru direktorja CSS Toneta Kramarja, v katerem je že nakazal delo tega aktivna, je predsednik aktivna ZRVS na šoli Jože Simšič seznanil vse prisotne z oblikami dela aktivna in z vlogo, ki jo ima ta organizacija v vzgojnem procesu. Razgovor je potekal predvsem o tistih oblikah dejavnosti, ki jih aktiv ZRVS skupaj z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami izvaja izven pouka obrambe in zaščite. Teh oblik pa je prav na tem centru izredno veliko, navajam samo nekatere izmed njih.

Že sam pouk OZ povezujejo z vsakodnevnimi dogodki doma in v svetu. Skupaj z Domom centra, ki je v isti stavbi, organizirajo v prostem času razna predavanja, razgovori ter predvajanje filmov iz področja OZ. Vsako leto mladinska organizacija pod mentorstvom RVS izvede po dva pohoda v poznane partizanske kraje. Dnevi

Predsednik republiške konference ZRVS Slovenije Janez Japelj in admiral Bogdan Pecotić ob obisku aktivna ZRVS v Centru strokovnih šol v Ljubljani

obrambe so izredno obsežni, športni dnevi pa so prilagojeni in povezani z obrambnimi dejavnostmi.

Kadrovanju za vojaške poklice posvečajo posebno skrb; tako s priporočili za SRO in druge vojaške poklice.

Tudi razna tekmovanja iz tega področja ne izostajajo. Posebna skrb je namenjena tisku, saj so samo v lanskem letu pridobili 320 naročnikov za revijo Naša obramba. Tudi sami veliko objavljajo v lokalnih in drugih časopisih in revijah. In še bi lahko naštevali o vsem tistem, kar spremlja aktivnost tega prizadevnega aktivna ZRVS. Govorili so tudi o nekate-

rih težavah, ki spremljajo pouk iz OZ bolj ali manj na vseh šolah, to so predvsem učni pripomočki na eni strani, ki jih primanjkuje, na drugi strani pa zastarelost istih. Po mnenju admiral Pecotića bo treba vse te probleme hitreje reševati s pristojnimi organi, ter pouk obrambe in zaščite čim bolj posodobiti in ga čim več opraviti praktično na poligonu in streliščih.

Z obiskom in razgovorom, ki je potekal sproščeno s skoraj vsem članstvom aktivna ZRVS, so bili prav vsi izredno zadovoljni. Želijo si še več takih srečanj in razgovorov.

S. J.

Seje predsedstva republiške konference ZRVS Slovenije se je udeležil tudi admiral Bogdan Pecotić

odgovornost. Republiška konferenca bo svoje delo ocenila na programski konferenci, hkrati pa bo sprejela tudi program dela in nalog in vsebinske usmeritve za delo zveze v prihodnjem obdobju.

Mandat predsednika, podpredsednika in sekretarja republiške konference ZRVS bo trajal do sprejetja novega statuta, toda ne več kot eno leto.

Statutarna komisija naj bi osnutek novega statuta pripravila do 31. avgusta letos. Po široki javni razpravi v vseh osnovnih organizacijah in aktivih naj bi nov, dopolnjen statut sprejeli najkasneje čez leto dni. Ta čas pa naj bi občinske in krajevne konference ZRVS svojo dejavnost smiselno usklajevale s sprejetim statutarnim sklepom.

V Zvezi rezervnih vojaških starešin Slovenije že dalj časa razmišljajo o

splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito na vseh ravneh, predse-dnike in sekretarje organizacij, ki so za SLO in družbeno samozaščito posebnega pomena (strelska, gasilska, lovska, plinarska, letalska, taborniška zveza, organizacije za tehnično kulturo itd.), predsednike odborov in komisij za SLO in družbeno samozaščito, vodilne delavce v upravnih organih za ljudsko obrambo in za notranje zadeve, mentorje obrambnih krožkov na šolah in podobno. Spisek vseh tistih, ki naj bi vstopili v ZRVS, bodo po razpravi natančneje opredelili.

Večina razpravljalcev na nedavni seji predsedstva republiške konference ZRVS je to pobudo ugodno ocenila. S tem bi se vsi obrambni dejavniki še tesneje povezali in prepletli med seboj, in splošna ljudska obramba in družbeno samozaščita bi resnično postali enoten in

da je v teritorialni obrambi večina poveljniškega kadra prav iz vrst rezervnih starešin. Zato gre pobudo le pohvaliti, seveda pa bo treba nekatere stvari še natančneje opredeliti.

Seje predsedstva se je udeležil tudi predsednik zvezne konference ZRVS Jugoslavije admiral Bogdan Pecotić, ki je s tem sklenil štiridnevni delovni obisk v naši republiki.

Bogdan Pecotić je ob tem izjavil, da je bil s svojim prvim obiskom pri rezervnih starešinah iz naše republike zelo zadovoljen. Spoznal je delo, uspehe in tudi težave članov ZRVS v Sloveniji. Še posebej pa se je zanimal za delo osnovnih organizacij in aktivov, saj je glavna naloga rezervnih starešin delovati prav v okolju, kjer živijo in delajo.

Branko Soban

Skupna želja – vodilo k uspehu

V ljubljanski občini Vič-Rudnik sta se pogovora s predsednikom ZK ZRVS Jugoslavije Bogdanom Pecotićem poleg predsednikov družbenopolitičnih organizacij, občinskega štaba teritorialne obrambe in drugih udeležila tudi predsednik republiške konference ZRVS Slovenije Janez Japelj in sekretar Bojan Fertin.

Potem ko je predsednik skupščine občine Vič-Rudnik Vili Belič predstavil občino z vsemi njenimi obrambnimi strukturami, načrti in hotenji po še boljši obrambni pripravljenosti in organiziranosti, so si gostje ogledali grad Turjak, kjer jih je z bogato zgodovino iz NOB seznanil Stanko Petelin-Vojko. Med drugim so v viški občini obiskali krajevno konferenco ZRVS na Igu.

Ko je po štiridnevem obisku v Sloveniji admiral Bogdan Pecotić sklenil obisk z udeležbo na seji predsedstva republiške konference ZRVS Slovenije, je takole strnil svoje vtise:

»Ponovno, tako kot vedno, sta me presenetili vaša prijaznost in gostoljubnost. Moram reči, da je bila značilnost vseh teh naših pogovorov

velika mera odprtosti in skupna želja, da bi vsa ta naša prizadevanja rodila bogate sadove, in da najdemo smeri našega skupnega dela v prihodnje.

Ko smo obiskali nekaj delovnih organizacij pri vas, sem bil zares presenečen, ko sem videl, s kakšno voljo delajo ljudje v obrambnih pripravih in družbeni samozaščiti.

Moram reči, da ste v Sloveniji dosegli zavidljive uspehe na obrambnem področju, in da se je organizacija ZRVS Slovenije dobro vključila v ta naš družbenopolitični sistem in delovanje, in da je prav organizacija ZRVS Slovenije s svojim delom usmerjena v pravo smer, v smer k široki fronti socialističnih sil, k čvrsti obrambi in družbeni samozaščiti!«

Tone Urbas

Admiralu Bogdanu Pecotiću je predsednik občinske konference ZRVS občine Vič-Rudnik Alojz Dolničar izročil darilo v spomin na prijetno in plodno srečanje

RAZMIŠLJANJE

Dela o NOB in gospodarska stabilizacija

Ob dvajsetletnici Založbe Borec

V skladu s splošnimi stabilizacijskimi prizadevanji naj bi izdajali predvsem dela, ki stvarno, iskreno in doživeto osvetljujejo NOB in njena moralna načela.

Prepričan sem, da bi bilo manj težav v našem gospodarstvu in bi jih hitreje reševali, če bi se dosledneje ravnali po tistih načelih, ki so bila vodila našega partizanskega življenja in boja. Ni mogoče mimo dejstva, da je med vojno vsak partizan, vsak aktivist in pristaš OF videl uresničitev svojih osnovnih interesov, to je osvoboditev, enakopravnost in možnost za mirno ustvarjalno delo in življenje – samo v skupni zmagi osvobodilnih sil slovenskega naroda, vseh Jugoslovancev in drugih protifašistov sveta. Naj kot primer takega spoznanja, ki sem ga globoko občutil tudi sam, navedem nekaj stavkov iz spominov Ivana Suliča, ki so izšli pri Založbi Borec. Takole opisuje, kako so ljudje skrbeli zanj, ko je bil ranjen: »Bilo je očitno, da jim ni mnogo ostalo, morda prav nič, za njihove potrebe. Obhajal me je občutek, ko da dajejo sami sebe. Vedno bolj sem se zavedal odgovornosti, ki smo jo prevzeli nase kot borci in ve-

tem, da bi dosledno ravnanje po teh načelih preprečevalo ali vsaj močno omejevalo kasnejše malomeščansko potrošništvo prek stvarne produktivnosti, egoizem, lokalistične in partikularistične pojave ob neupoštevanju stvarnih možnosti in skupnih ciljev. Nerealnost zahteve po neomejeni svobodi posameznika kaj hitro postane očitna ob spoznanju, da je človek družbeno bitje, in zato more biti v svojih ravnanjih svoboden le v tistih mejah, v katerih ne ogroža svobode drugih ljudi. Iz tega izhaja tudi nujnost demokratičnega usklajevanja interesov posameznikov. Kako pomembno je na osnovi revolucionarnih tradicij NOB razvijati svobodoljubnost, demokratičnost in patriotizem ob vse bolj odkritem imperializmu velen in zaostrovanju mednarodnih odnosov, najbrž ni potrebno še posebej naglasiti. Odpirati ljudem spoznanja o takratnih razmerah, skupnih ciljih in perspektivah ter o moralnih načelih in vrednotah, pa naj bo to v znanstveni, leposlovni ali drugačni literaturi, pomeni tudi krepiti zavest o pripadnosti k jugoslovanski socialistični skupnosti in o nujni dejavnosti vsakogar za skupne

druge organizacije združenega dela postale pri nakupu zahtevnejše. Med zasebniki bodo ostali še vedno najštevilnejši kupci literature s tematiko NOB nekdanji borci in aktivisti OF, katerih vrste pa se hitro redčijo. V marsičem bo uspeh Založbe Borec torej odvisen od tega, ali bo znala za knjige, ki obravnavajo NOB, pridobiti mlajše generacije. Mladih za zgodovino NOB ni mogoče navdušiti s suho faktografijo, odbijata pa jih tudi improvizacija in črnobela ilustracija takratnih ljudi, razmer in dogodkov. Zelo brani so dobri spomini, zlasti tisti, ki imajo tudi prvine leposlovja. Sodim, da je revija Borec po spremembi koncepta od reportaž h krajšim dokumentarnim in leposlovnim prispevkom v zadnjem desetletju dosegla znatno višji nivo, čeprav je pri tem nekoliko izgubila na svoji družbenopolitični aktualnosti, ki pa jo namesto nje uveljavlja »TV-15«.

Razveseljivo je, da so se pisanja o NOB lotili številni ljudje, zlasti nekdanji borci ali aktivisti OF, ki sicer nimajo formalnih strokovnih kvalifikacij, kljub temu pa si močno prizadevajo, da bi čim bolj izvirno ohranili spomine na težke in slavne dni naše preteklosti. Tem so založbe dolžne preskrbeti mentorje in recenzente, obenem pa občutno povečati zahtevnost, to je zlasti vsebinsko kvaliteto dokumentarnih del. Skrbno izbrana kvalitetna dela naj bi založbe izdajale v večji nakladi, kar bi »proizvodne stroške« znižalo. Najbrž bo treba pocenitev iskati tudi z zmanjševanjem administrativnopravnega aparata v založbah, z morebitnim združevanjem založb oziroma nekaterih njihovih skupnih služb, z zmanjševanjem predrage luksuzne opreme, zlasti pa z zaviranjem rasti stroškov tiskarne in kolportaže. Še bolj kot doslej bo med založbami potrebno sodelovanje v vsebinskoprogamskem in komercialnem pogledu, pri čemer bo koristen tudi posvet o nakladi in skupni prodaji knjig, morda tudi s potujočimi knjigarnami v posameznih delovnih skupnostih in na podeželju. Da bodo knjige, ki obravnavajo tematiko NOB, prišle med ljudi, da bo njihova naklada višja, in da bodo mogle biti cenejše, morajo razen šol, kjer aktivizacija učencev v učnovzgojnem procesu terja uporabo mnogo širše literature, kot so učbeniki, prispevati svoj delež tudi organizacije ZZB NOV in SZDL, pa tudi knjižnice in knjigarne. K popularizaciji dobre knjige bodo pripomogle tudi knjižne razstave in razgovori bralcev z njihovimi avtorji. Ali ne bi kazalo tudi Založbi Borec v sodelovanju s kako drugo založbo prodreti med ljudi s tako množično in poceni knjigo o NOB, kot je npr. uspela Prešernova družba?

Založba Borec se bo prav gotovo uspešno vključila v uresničevanje gospodarske reforme z izdajanjem novih knjig, dostopnim širokemu krogu bralcev, s katerimi bo med njimi krepila spoznanje o zgodovinski vlogi delavskega razreda v boju za svobodo in enakopravnost vseh ljudi in narodov, za splošni družbeni napredek in solidarnost vseh delovnih ljudi in demokratičnih sil pri reševanju naših gospodarskih težav kakor tudi žgočih problemov sodobnega sveta.

Ivan Križnar

(Povzetek iz referata na posvetovanju)

BELEŽKE BELEŽKE BELE

KAKO SEM DOŽIVEL KNJIGO TEBI, MOJA DOLORES – Na pobudo učencev Osnovne šole Djordja Krstića na Banovem brdu v Beogradu so učenci v urah likovne vzgoje likovno izražali občutke, ki so jih v njih budile strani knjige Tebi, moja Dolores dr. Saše Božović. Iz najbolj uspešnih del so učenci pripravili razstavo, na katero so povabili tudi avtorico knjige. Knjiga partizanske zdravnice Tebi, moja Dolores, je v kratkem času doživela že tretjo izdajo. V letošnji knjižni program jo je uvrstila tudi Založba Borec.

★

KARDELJEVA ŠTUDIJA V ESPERANTU – Zveza za esperanto Bosne in Hercegovine bo kmalu objavila v esperantu Kardeljevo študijo »Zgodovinske korenine neuvrčenosti«. Gre za predavanje, ki ga je imel Edvard Kardelj leta 1975 v Zagrebu na mednarodni konferenci Moči in pota vojne in miru, organizirane ob trideseti obletnici zmage nad fašizmom.

★

BOŽIDAR JAKAC NA RAZSTAVI UMETNIKOV, ČLANOV SRBSKE AKADEMIJE ZNANOSTI IN UMETNOSTI V BEOGRADU – Januarja je bila v dvorani III. beogradskega sejma odprta doslej največja in najbolj reprezentativna razstava likovnih umetnikov, članov Srbske akademije znanosti in umetnosti. Na tri tisoč kvadratnih metrih je bilo predstavljeno

Tatjana in Božidar Jakac

nih več kot sedemsto del sedeminštiridesetih slikarjev in kiparjev iz vseh republik in pokrajin od leta 1841 do današnjih dni. Povsem namerno in načrtovano je nosila ena izmed skupin razstavnih predmetov ime Avnojska pot, kajti na drugem zasedanju AVNOJ v Jajcu so bili tudi Djordje Andrejevič-Kun, Antun Augustinčić in Božidar Jakac. (»**Tolikšnega bogastva nisem pričakoval**,« je ob tej priložnosti rekel Božidar Jakac. »**Izjemno sem počaščen, ker je Srbska akademija znanosti in umetnosti določila tako velik prostor za moja dela, nastala med zasedanjem AVNOJ, ko sem prvič srečal in potretiral tovariša Tita. Žal mi je, ker ta prelepa razstava ne bo na ogled dalj časa.**«)

★

PRVA SLOVNICA ROMOV – Ni daleč dan, ko se bodo Romi lahko prvih črk učili v materinem jeziku. Tisočji, ki žive v Jugoslaviji in okoli trinajst milijonov v skoraj vseh deželah Balkana, Evrope in Azije, bodo kmalu dobili slovnico, prvič – v romskem jeziku. Izšla bo v Skopju.

BELEŽKE BELEŽKE BE

Ob dvajseti obletnici Založbe Borec sta Založba Borec in Svet za razvijanje revolucionarnih tradicij pri RO ZZB NOV Slovenije v sredo, 13. februarja 1980, priredila posvetovanje Narodnoosvobodilni boj v pisani besedi. Osrednji referat z istoimenskim naslovom je prispeval Franček Bohanec. Koreferate so pripravili: Tone Ferenc Zgodovinska dela o NOB v Založbi Borec in prihodnje naloge, Emil Cesar Pesniške izdaje s tematiko NOB, Milan Apih Predvojno revolucionarno gibanje v zgodovino in književnosti, Vladimir Kavčič Iskanja in odkrivanja zgodovinske resnice ter Ivan Križnar. Izdajanje del o NOB in gospodarska stabilizacija.

Uvodne besede je imel dr. Avgustin Lah.

del sem, da nismo sami, da smo v resnici del ljudstva, ki trpi pod tujcem, da so naše korenine v ljudstvu samem, in da ne pripadamo več sebi, temveč tistim, ki so z zaupanjem položili svojo usodo v naše roke.«

Vsak patriot se je zavedal, da mora svoje druge osebne interese podrediti skupnim ciljem, zato so bila naša prizadevanja v boju proti okupatorjem in njihovim domačim pomagačem medsebojno usklajena, istosmerna in uspešna. Sleherni izmed nas je mogel postati svoboden samo z zmago vseh osvobodilnih sil. Ta skupni boj je bil temelj našega tovarištva. Bilo je hudodelstvo, če si je kdo rešil življenje za ceno drugega. V letih, ko so mnogi borci hudo prezebali, ko je manjkalo osnovnih sredstev za zdravljenje ranjencev in lakota ni morila samo med odraslimi, marveč tudi med otroci, bi bil zločin, če bi kdo slabo gospodaril z našimi skupnimi sredstvi, ali če bi potrošil več, kot je bilo nujno potrebno za njegov obstoj in borbeno sposobnost. Zato so bile varčnost, skromnost in enakost prav tako nujne kot boj sam. Načelo – vsi za enega, eden za vse – nam, partizanom, niso bile prazne besede, kakor tudi ne geslo o bratstvu med jugoslovanskimi narodi ali o iniciativi in aktivnosti množic, pa tudi o spoštovanju dela in delovnih ljudi.

Ni moj namen idealizirati partizansko življenje, vendar sem trdno prepričan o

interese. Prav zato sem prepričan, da bo literatura, ki jo izdaja Založba Borec, še naprej – seveda ob mnogoteri drugi dejavnosti – pomemben prispevek k spoznavanju skupnih družbenih ciljev in odpravljanju vzrokov za sedanje gospodarske težave ter opora gospodarski stabilizaciji, kakor tudi trdnosti in varnosti Jugoslavije in njene družbene ureditve.

Samo z resolucijami in lepimi besedami ne bomo mogli izravnati razlike med produktivnostjo, ki ne dosega nivoja razvitih dežel, in potrošnjo, ki za temi deželami noče zaostajati. Zavedamo se torej dejstva, da bo treba našo potrošnjo uskladiti z realno produktivnostjo. Ob zmanjšani kupni moči bo ljudem ostalo manj sredstev za zadovoljitev manj nujnih potreb, to pa bo zahtevalo hitrejši prilagajanje proizvodnje stvarnim potrebam in povpraševanju na trgu. Ali moremo pričakovati, da bo ob manjših možnostih za nakup luksuznih predmetov – zlasti iz uvoza – ostalo ljudem več sredstev za zadovoljevanje kulturnih potreb, torej tudi za nakup knjig? Na to vprašanje na pamet ni mogoče odgovoriti, odvisno pa je od tega, kaj bodo založbe kupcem mogle ponuditi in kako jih bodo znale za nakup zainteresirati. Prepričan sem, da se sredstva znanstvenih in kulturnoprosvetnih ustanov za nakup knjig realno ne bodo mogla zmanjšati, ker so že sedaj izredno skromna, prav gotovo pa bodo te in tudi

PREŠERNOVE
NAGRADE
1980

Prešernovi besedi ljubezen in svoboda sta in naj ostaneta tudi naši današnji središnji besedi. Zapeti sta bili v imenu takega razumevanja človeka in resnobe življenja, ki se zaveda svojih temeljev in svojega poslanstva; ustvarjeni sta za razumevanje med ljudmi in narodi, za svet, pred katerim ne bo grozilo globoko brezno »brez vse rešne poti«. Zato vračanje k Prešernu, našemu izdobilniku, nikakor ni vračanje ne k mitu in ne k legendi, marveč potovanje z njim in z naprednimi težnjami človeštva k spreminjanju sveta, k ljubezni in svobodi.

(Tone Pavček, 7. februarja 1980)

CIRIL KOSMAČ:

Pripovednik in prevajalec Ciril Kosmač je ena izmed osrednjih osebnosti sodobne slovenske književnosti že od prvih novelističnih besedil v zbirkah Sreča in kruh in Iz moje doline ter daljših pripovednih del, kakršna so Pomladni dan, Balada o trobeniti in oblaku in Tantalid. Po svojem občutju in umetniški pobudi je tesno zračen s svojo domaćo Tolminsko, po svoji življenjski izkušnji, znanju je svetovljan, čigar osnovno ustvarjalno vodilo je izpoved želje po svobodni skupnosti, po lepoti in preprosti prisrčnosti. Svoj vidik humanizma gradi s povezovalno preizkušeno ljudske mo-

Akademik Božidar Jakac je v svojem plodnem delovanju ustvaril veličastno galerijo poetičnih grafičnih stvaritev, potretov in likovno izjemno kvalitetnih dokumentov iz časa narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije. Mojstrstvo v ravnanju z načini in variacijami likovne govorice mu dovoljuje, da se odpira svetu, in da mu posreduje moč svoje domišljije, čustveno napetost in skrito poezijo. Vsestranost Jakaceve umetnosti se kaže tudi v kvalitetnih ilustracijah, v oblikovanju znamk, v fotografiji in v filmu, pa tudi v organizacijskih prizadevanjih, pa naj gre za njegov delež pri ustanovitvi akademije za likovno umetnost, pri organizaciji grafične dejavnosti, pri širjenju likovne kulture med najširšo množico ali pa pri pedagoškem delu, kjer je svoje znanje širokosrčno razdal mladim talentom.

SLAVKO JAN:

Za življenjsko delo v Drami Slovenskega narodnega gledališča.

BOŽIDAR JAKAC:

Akademik prof. Božidar Jakac je osrednja osebnost slovenske likovne umetnosti. S svojo še vedno živo in svežo ustvarjalnostjo je navzoč v našem prostoru že šest desetletij, o čemer pričča tudi vrsta razstav, ki jih je priredil samo v lanskem letu. Njegov umetniški opus pa ima izjemen pomen tudi zaradi priljubljenosti med najširšimi množicami, kar ga uvršča med ljudske umetnike v najboljšem pomenu besede.

Nagrajenci Prešernovega sklada so: gledališki igralec DANILO BENEDIČIČ, gledališki igralec EVGEN CAR, kipar ANTON DEMŠAR, filmski snemalca KARPO GODINA, flautistka IRENA GRAFENAUER, pesnik NIKO GRAFENAUER, slikar STANE JAGODIČ, operna pevka NORA JANKOVIČ, gledališka igralka MINU KJUDER, slikar RUDOLF KOTNIK, pisatelj in dramatik TONE PARTLJIČ, arhitekt BOGDAN RAJHENBERG, pisatelj MARJAN ROŽANC, kipek DUBRAVKA SAMBOLEC, gledališka igralka MIRA SARDOČ, skladatelj, klarinetist in saksofonist ATI SOSS, skupina arhitektov MIRKO DEKLEVA, MATJAŽ GARZAROLI, VOJTEH RAVNIKAR in EGON VATOVEC za projekt zgradbe skupščine občine Sežana ter JANEZ BIZJAK, MARKO COTIČ in DUŠAN ENGELSBERGER za izvedbo projekta Kulturnega doma Jožeta Ažmana v Bohinjski Bistrici.

Leopold Suhodolčan

Nekaj bežnih spominov nanj

Na Prešernov dan, 8. februarja, je prenehalo biti plemenito srce slovenskega pisatelja Leopolda Suhodolčana, glavnega in odgovornega urednika Založbe Borec, podpredsednika Slovenskega pisateljskega društva. Umril je komaj enainpetdeset let star, še ves poln ustvarjalnih načrtov. Ljudje, ki smo ga poznali in z njim sodelovali, smo komaj mogli verjeti, da ga ni več, saj še vedno slišimo njegove razumevajoče besede, vidimo njegov hitri, nemirni korak, čutimo njegovo neugnano slo po ustvarjanju. Navkljub temu, da je umrl prezgodaj, je uspel zapustiti mogočen književni opus, ki obsega skoraj petdeset izvirnih knjižnih naslovov. Devet knjig je namenil odraslim, med njimi vojni roman Najdaljša noč, ki ga bero zdaj tudi nemški bralci, vse ostale mladini, najprej slovenskim otrokom, zatem otrokom sveta – njegove mladinske knjige so prevedene že v trinajst jezikov.

V svojih knjigah za odrasle je bil resnoben, kakršen je bil tudi v zasebnem življenju. Z vsoto pisateljske odgovornosti se je loteval velikih, ključnih življenjskih tem. Prizadeval si je, da bi v moderni literarni govorici razčlenil svoj filozofski pogled na življenje, na človeka, na današnji trenutek. Nasprotno pa se je v knjigah za mladino povsem sprostil, njegovo mladinsko prozo preveva igriva domišljija, ki so jo mladi bralci že zdavnaj sprejeli za svojo.

Med mladino je postal najprej popularen s svojimi mladinskimi povestmi, namenjenimi doraščajočim bralcem. Prav ta zvrst je bila na Slovenskem sorazmerno skromno zastopana. Napisal je vrsto povesti, med katerimi je požela največji uspeh povest Skriti dnevnik. Te povesti je oblikoval v tradicionalni obliki, toda v svojem stilu. Zatem je napravil velik razvojni korak. Za najmlajše bralce je izumil khrke, nežne in poetične zgodbe o krojačku Hlačku, ki predstavlja posebej prijaznost in dobroto. Na knjižnem trgu sta dve knjigi, tretja, še neobjavljena, je še v tiskarni. Za odrasle bralce pa si je izmislil Naočnika in Očalnika, junaka navidez detektivskih zgodb, ki ju je mladina navdušeno sprejela. In zdaj ju sprejema že mladina Evrope.

★

V njegovih knjigah se kaže izrazit smisel za nasprotja, za preproste, dobre ljudi, izrazit vizuelni čut. Mislim, da komaj kdo ve, da je bil tudi amaterski slikar. Ob vsem pisanju je čutil potrebo, da lepoto sveta upodablja tudi s čopičem.

Svet okrog sebe je opazoval naravnost s strastjo. Spominjam se, kako se je lani v Parizu ustavil sredi ulice, da bi četrto ure opazoval branjevko, ostarelo prodajalko sadja, ki je ob pariškem pločniku, sredi vrvečega prometa, od jutra do večera vabila kupce z enim in istim drdrajočim stavkom. Videl sem, da prav uživa v vseh podrobnostih njenega opravila.

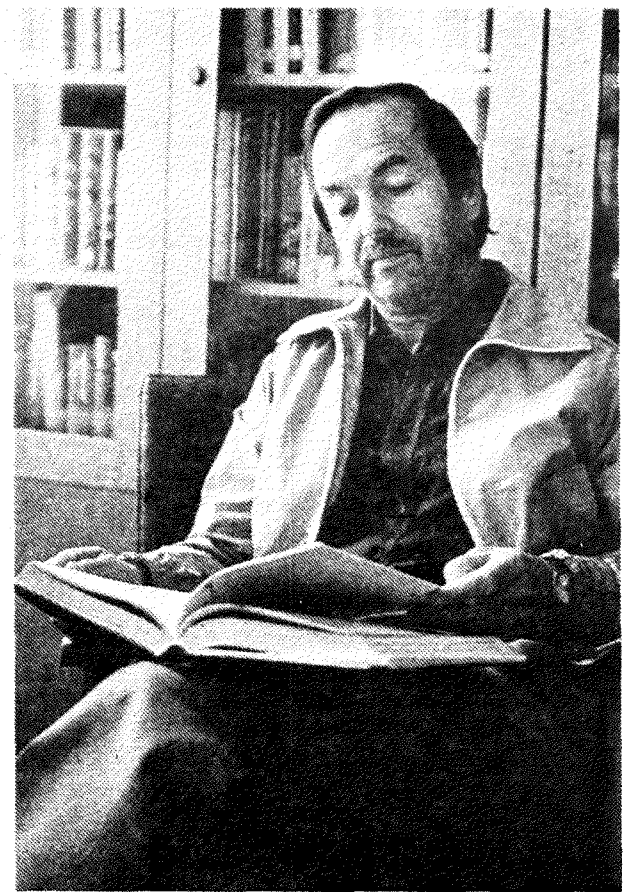
Še istega dne sva tako kot vsi turisti tega sveta dirjala po neskončnih versajskih sobanah. Dodobra utrjena sva se zatem sprostila ob pogledu na zelenilo versajskih vrtov. Na njegov predlog sva se ustavila ob otroškem vrtljaku, na katerem se najmlajši niso samo vrteli, ampak so morali med vrtenjem s posebnim lesenim bodalom sneti obroček. Obsedela sva za celo uro. Pisatelj se je živo zatopil v zanimivo igro, v izraze otroških obrazov, v njihove gibe. Čutil sem, da ves prizor srka vase, da ga v svoji domišljiji že predeluje, da bo to nekoč imenitno izhodišče za slikanico.

★

Ceprav je vse svoje naloge opravljal z veliko odgovornostjo, je bil njegov prvi poklic predvsem

pisateljski. Še pred dvema mesecema se je pripravljala k pisanju novega romana za odrasle. Književna kritika je večkrat ugotavljala, kako je v svojem pisanju za odrasle nenehoma rastel in se razvijal. V pogovoru mi je dejal, da bo v novi knjigi dal še več poudarka zgodbi, ki jo je v pisanju za odrasle, ne nazadnje zaradi prevladujoče mode v literaturi, dotlej nerad odrival na drugo mesto. Večkrat sva govorila o pisanju besedil za slikanice, o zgodbah, ki so dolge le nekaj tipkanih strani, ki pa morajo biti zanimive, dramatične, humorne in morajo imeti zadosti izhodišč za ilustracije. Zatrjeval mi je, da uporabi pri pisanju teh kratkih zgodb vse svoje znanje, in dá iz sebe vse, kar zmore. Za mlade bralce mora biti vse kar najboljše. In res so njegova besedila za velike barvne slikanice prav mojstrska.

Užival je, tako kot vsak avtor, kadar je izšla kaka njegova nova knjiga, vesel je bil novic in sporočil o prevodih, ki so v zadnjih letih kar deževala. Zameril je, da domača kritika mladinsko delo navadno spregleda, kot da mladinska literatura ni enakovreden sestavni del literature.

Preden je postal glavni urednik Založbe Borec, je bil nekaj let urednik mladinske revije Kurirček. Ostal mu je zvest do konca. Zadnje strani proze je napisal prav za Kurirčka, napisal jih je mrzlično, že med boleznijo, kot da bi slutil, da jih pozneje ne bo več mogel napisati. Čeprav je bil obložen s številnimi dolžnostmi in odgovornostmi, je vedno z veseljem prelistal nove mladinske revije. Rad se je tudi srečal z mladimi bralci po šolah. Odkar traja na šolah tekmovanje za bralno značko (pred dvajsetimi leti sta se je domislila s prof. Kotnikom), je obiskal dve tretjini slovenskih šol pa nekatere zunaj Slovenije. Njegovi nastopi so bili slikoviti. Ker je vedel, da imajo šolarji najraje humor, ni skoparil z njim. Zato je bil vsepovsod viharo pozdravljen. V zadnjem času je dobival toliko vabil za srečanja po šolah, da so ga že utrjala. Sklenil je, da se ne bo odzval prav vsakemu vabilu. Sklepa pa ni nikoli držal. Odšel je, kamor so ga povabili. Končno je bila prva knjiga, ki jo je napisal, namenjena mladini in mladini so bile namenjene tudi zadnje strani, ki jih je uspel napisati.

Janez Kajzer

DOMŽALE

Zvezna zlata plaketa

Občinska konferenca ZRVS Domžale se že dalj časa uvršča med najbolj delovne in uspešne organizacije v Sloveniji. V zadnjih dveh letih je pri svojem delu dosegla velike uspehe tako na političnem in strokovnem področju kakor tudi pri sodelovanju z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami, zlasti se je uveljavila pri splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti. Njena dejavnost je vidna tudi v krajevnih skupnostih, kjer je poleg ostalih aktivnosti kot prva pričela ustanavljati aktivne ZRVS. Veliko so njeni člani delali z mladino in z vsemi njenimi strukturami. Organizirali so številne obrambne dneve v vseh šolah. V raznih obrambno vzgojnih aktivnostih je bilo vključenih več kot 11 000 mladink in mladincev. Pomagali so tudi mladinski organizaciji, ki je prejela več republiških priznanj in odličje 22. decembra, medtem ko je mladinska organizacija na osnovni šoli Radomlje prejela kurirja Jovico.

Zaradi vsega tega je občinska konferenca ZRVS Domžale po sklepu zvezne konference ZRVS Jugoslavije prejela zvezno zlato plaketo.

DRAGO MIKLAVEC

LJUBLJANA

Srečanje nekdanjih internirancev

Pred nekaj dnevi so se zbrali v Ljubljani nekdanji interniranci zloglasnega nacističnega koncentracijskega taborišča Mauthausen, da bi tako počastili 70-letnico plodnega življenjskega in revolucionarnega dela tovariša Toneta Dolinška. Leta 1942 ga je gestapo zaprl in poslal v koncentracijsko taborišče Mauthausen. Tam je našel izčrpane, bolne in izmučene tovariše. V teh grozljivih razmerah je bil Tone gonilna sila mnogih najvažnejših odločitev.

V taborišču je bilo preveč strahot in groze, ki jih zaradi zapletenih okoliščin ni mogoče opisati, še manj pa na njih pozabiti. Minilo je že 35 let od teh težkih časov. Počasi odhajamo in z nami vred marsikatera skromna in preprosta zgodbica, ki bi jo bilo vredno zapisati. Toda občutek solidarnosti, ki je bil med nami skovan v nacističnem koncentracijskem taborišču, bo ostal vedno med nami.

Srečanje je bilo prijetno in tovariško in si takšnih še želimo.

MATO UTOVIČ

BRATISLAVCI

Sedem kamnov – v spomin in opomin

Kljub temu, da je leta 1945 že pošteno gorelo pod petami vsem zatiralcem in zavojevalcem naših narodov, okupator ter domači izdajalci še niso mirovali. Še so bili željni slovenske krvi, krvi naših domoljubov, borcev za svobodo, za lepši jutrišnji dan.

Bila je hladna februarska noč, pred 35. leti, ko je skupina sedmih partizanov, aktivistov, nič hudega sluteča prišla h kmetu Kovačiču v Bratislavcih, sredi Slovenskih gor, kjer je prenočila ter mislila naslednje jutro nadaljevati pohod.

Našel pa se je izdajalec, ki je borce izdal. Prišli so krvoloki, do zob oboroženi. Vnel se je boj, poslednji boj, ki je zahteval kar sedem žrtev. V tem boju so padli: Vili Vresk, Sonja Flajs, Marija Gašperšič, Mimica Legvart, Konrad Petrovič, Franc Golob in Andrej Jurkovič. Kljub močno stisnjenemu sovražnemu obroču je Francu Geču, Ivanu Školibru, Jožetu Kovačecu in Janezu Fegušu po nekem res čudnem naključju uspelo, da so se rešili iz objema smrti.

Danes na kraju okupatorjevega zločina nemo stoji sedem granitnih kamnov kot spomin in v opomin na žrtve nacističnega terorja. Sem na kraj poslednjega boja hrabrih junakov prihajajo svojci, učenci šol, ki se nemo poklonijo žrtvam.

FRANJO HOVNIK

KRANJ

Pohvala pododboru vezistov Gorenjske

Na četrti redni seji Sekcije vezistov NOV Slovenije so med drugim ugotovili, da so radioamaterji zelo uspešno sodelovali v akciji NNNP. Pri tem so omenili še več drugih akcij, ki jih bodo opravili sami ali v sodelovanju z drugimi. Ob tej priložnosti je predsednica Dragica Rome izrekla pohvalo pododboru vezistov Gorenjske, ker je lani postal zelo aktiven in uspešno sodeloval s PTT Kranj. Pripravil je prijetno srečanje vezistov NOV Gorenjske. Pripravljajo se tudi na odkritje spominskega obeležja na Prtovcu, za katerega so že tudi prispevali svoj finančni delež. Priporočili so, naj se takšna aktivnost razširi na vse pododbore v Sloveniji. V zvezi s tem bodo izdelali program dela, posebej pa še program vseh aktivnosti, ki naj bi se zvrstile v času praznovanja dneva vezistov.

BRANKO BLENKUŠ

LJUBLJANA

Program dela vezistov

Na četrti redni seji Sekcije vezistov NOV Slovenije so sprejeli tudi program dela za letošnje leto. V njem so med drugim predvideli še tesnejšo povezavo in sodelovanje z domicilnimi organizacijami združenega dela PTT Slovenije, Iskra in RTV, z mladinskimi pohodnimi enotami, enotami Zvez JLA in drugimi družbenopolitičnimi dejavniki. Sklenili so, da naj vezisti sodelujejo na proslavi RTV 14. maja, Iskre 4. julija in dneva vezistov 26. septembra. Še naprej bodo zbirali gradiva za pisanje monografije zvez NOB. Za pridobitev ustreznega pisca bodo izdali razpis. Da bo še bolj delaven, bodo kadrovske okrepili odbor sekcije v Ljubljani.

Za prihodnjo sejo bodo pripravili poročilo o delovanju aktiva telefonistov. V Ljubljani bodo na pobudo domicilnega odbora ZO PTT Slovenije organizirali stalno razstavo zvez v NOB. Pripravili bodo program 7. zbora vezistov NOB Slovenije in zaprosili za pokroviteljstvo pristojno podjetje za PTT promet. Še bolj uspešno bodo sodelovali z odborom transversale kurirjev in vezistov Slovenije. Pridobivali in organizirali bodo skupine bivših vezistov NOV, ki bi sodelovali pri pripovedovanju svojih spominov za radijske in televizijske oddaje in drugimi. Povezali bodo z radioklubi in predlagali, da naj se poimenujejo po padlih ter umrlih zaslužnih vezistih NOV Slovenije. Pospešili bodo sodelovanje s pohodno enoto 99 D in nadaljevali z zbiranjem gradiva ter eksponatov za muzej partizanske delavnice 99 D, ki ga bodo uredili v Črmošnjicah. Poskrbeli bodo za srečanja z jubilaranti ter obiskali bolne tovariše veziste. Odbor želi in prosi, da bi pri urensničevanju vseh teh številnih nalog sodelovali vsi vezisti NOV Slovenije.

BRANKO BLENKUŠ

CELJE

Počastitev praznika

Ob slovenskem kulturnem prazniku so bile na celjskem območju številne prireditve in otvoritve razstav v tednu kulture.

V knjižnici Edvarda Kardelja na Muzejnem trgu je od 30. januarja do 29. februarja odprta razstava Josip Murn-Aleksandrovič 1879–1901.

V knjigarni Mladinske knjige v Celju je od 1. do 11. februarja odprta razstava ob 80-letnici rojstva Anice Černejeve Slovenska otroška poezija. Četrtega februarja ob 19.30 je v Slovenskem ljudskem gledališču v Celju gostovala ljubljanska opera.

V sredo, 6. februarja, so ob 17. uri odprli v Muzeju revolucije razstavo Boj za Maribor in severno mejo 1918–1919. Ob 18. uri istega dne so odprli v Likovnem salonu v Celju razstavo likovnih del Marija Preglja.

V celjskih kinematografih so 8., 9. in 10. februarja vrteli slovenske filme Samorastniki, Tovariši, Na klancu in Ljubezen na odoru.

R. U.

VRABČE

Krajevni praznik

Krajani KS Vrabče so se že pred nekaj leti odločili, da bodo slavili svoj krajevni praznik 9. februarja. Ta datum jih spominja na pomembne zgodovinske dogodke iz NOB, ker so se 9. februarja 1942 na Frnaču pri Grižah partizani spopadli z italijanskimi fašisti. Tega dne so orožniki iz Sežane vohljali za partizani in prišli v Griže, misleč, da jih bodo presenetili na nekem seniku, kjer so ta večer prespali. Vendar je previdnost partizanov prekrizala njihovo namero. Partizano so se ponoči preselili na drugi senik.

Tako so partizani pravočasno opazili Italijane in se umaknili iz vasi ter jim na ovinku za Rašo postavili zasedo. Ko so se Italijani vračali iz vasi Griže, so se iz partizanske zasede oglasile puške in mitraljez, ki so ga le nekaj dni pred tem zaplenili italijanskim vojakom.

Ta prvi oboroženi spopad med partizani in italijanskimi fašisti je odjeknil po vsej Primorski, v bližini in daljni okolici. To je prvi pomembnejši spopad partizanske skupine, ki je tedaj operirala na Primorskem pod vodstvom Ervina Dolgana-Janeza. V tej akciji je sodelovalo 13 partizanov.

Letošnje slavlje je bilo mnogo pomembnejše kot prejšnja leta, ker je krajevna skupnost Vrabče s sodelovanjem ostalih DPO postavila spominsko obeležje na Frnaču pri Grižah prav na kraju spopada. To obeležje so odkrili v soboto, 9. februarja 1980, ob 15. uri, v prisotnosti enega izmed udeležencev te akcije tovariša Antona Ferjančiča, ki je odkril obeležje.

Po proslavi je bila slavnostna seja KS Vrabče v prostorih bivše osnovne šole na Taboru. V govoru je bilo med drugim poudarjeno, da si moramo vsestransko prizadevati za nadaljnji napredek teh vasi, da bi tako zaustavili odseljevanje, kar je zelo pomembno tudi iz vidika splošno ljudskega odpora. Na slavnostni seji so podelili tudi priznanje OF.

Poslali so pozdravno pismo tovarišu Titu z najboljšimi željami za njegovo čimprejšnje okrevanje, da bi nas še dolgo vodil pri razvijanju naše samoupravne socialistične družbe in krepitvi ter ohranitvi svetovnega miru.

MARIJA GEC

KODELJEVO

Kritično o delu

»Občinska komisija za splošno vojaško usposabljanje in idejnopolitično izobraževanje je pri pregledu taktičnih nalog, rešitev le-teh na karti in pismenih povelj, ugotovila, da so to delo najboljše opravili rezervni starešine s Kodeljevega, Most in Novih Jarš.

Na izpitih iz vojaške teorije in idejnopolitičnega izobraževanja so na vprašanja v testu imeli mlajši oficirji 80 odstotkov, oficirji pa 95 odstotkov pravih odgovorov...

Radi bi pohvalili naše mlajše tovariše, ki so odlično organizirali in izvedli obrambni dan na šoli Ketteja in Murna, in ekipe na tekmovanju v streljanju Ljubljanskega armadnega območja, v republiškem taktičnoorientacijskem tekmovanju in po poteh partizanske Jelovice...», je dejal predsednik krajevnega organizacije ZRVS Kodeljevo Milorad Draškovič na redni letni konferenci te organizacije.

Ko so kritično ocenili delo v minulemu letu, poudarili pomen nenehne budnosti in pripravljenosti braniti domovino, se seznanili s stabilizacijskimi ukrepi, so udeleženci živahno posegli v razpravo o izvajanju letošnjega programa strokovnega in idejnopolitičnega izobraževanja. Žal se tovariš, ki je o tem programu seznanil udeležence konference, ni dobro pripravil in je bila vsebina dela za letošnje leto po njegovem izvajanju zavita u megleno tančico. V razpravi so tovariši iz občinskega in republiškega vodstva ZRVS bolj natančno osvetlili načrtovane vsebine dela za letos.

Na konferenci so najzaslužnejši podelili plakete in priznanja. S konference so poslali pozdravno pismo tovarišu Titu z najboljšimi željami za njegovo čimprejšnje okrevanje in čestitke zdravnikom in zdravstvenemu osebju, ki skrbi za Titovo zdravje.

JOŽE VIDIC

Založbi Borec

Ob nenadni smrti vašega glavnega urednika tovariša Leopolda Suhodolčana, ustvarjalnega in prodornega pisatelja, vam izrekam globoko sožalje. Bil je skromen in preprost človek, toda angažiran in ustvarjalen in spomin nanj bo ostal v njegovih številnih knjigah, predvsem še v mladinskih delih.

Franc Šetinc, sekretar predsedstva CK ZKS

Odpovedani teki

Organizator letošnjih 5. roških smučarskih tekov za pokal TV-15 v Občicah na Dolenjskem sporoča, da zaradi nenadne odjuge odpoveduje tekmovanje, ki je bilo predvideno za soboto, 16. februarja letos.

Tekmovanje bodo pripravili, čim bo zapadlo dovolj snega.

Prosimo za naslove

Mestni odbor ZZB Ljubljana poziva vse tiste borce, ki so se borili v italijanskih enotah na področju province (Pokrajine) Treviso, da javijo svoj naslov mestnemu odboru. Občine, kjer so se imenovali borili, želijo ob petintridesletnici osvoboditve podeliti spominska priznanja.

Mestni odbor ZZB Ljubljana

Pri spomeniku na Oklem

Občinski odbor ZZB NOV Domžale, krajevna organizacija ZB NOV Ihan in Osnovna šola Ihan vabijo na žalno slovesnost v spomin 72 padlim borcem, ki bo v nedeljo, 24. februarja 1980, ob 10. uri pri spomeniku na Oklem.

Sprevod bo krenil ob 9.30 uri iz vasi Dobovlje, kjer bo tudi zbirališče. Vabimo vse občane, mladino, predvsem pa svoje padlih, da se v čim večjem številu udeležijo te žalne svečanosti, da bomo dostojno počastili spomin padlih pred 36. leti.

Občinski odbor ZZB NOV Domžale
Združenje borcev NOV Ihan
Osnovna šola Ihan

Vabilo na pohod

Planinsko društvo Polzela pripravlja pohod ob spomenikih NOV na Dobrovljah, ki bo v soboto, 23. februarja. Pričetek pohoda bo ob 9.30 z zborom pri Sulcerjevi hiši v Letušu. Pohodniki bodo po desnem bregu Savinje krenili proti Podgorju pod Podgorskim hribom, mimo Forštnerja, Zgodznika do Vrtač. Od Partizanskega doma na Dobrovljah se bodo vračali v Letuš. Vabijo vse, ki so se borili na tem področju.

Franc Ježovnik

Poizvedba

Prešernova brigada je 19. julija 1944 izvedla uspešno akcijo na Jesenicah. Ob vračanju preko Mežaklje so padli štirje borci, trije so znani, četrti pa ne. Pomankljivi podatki o znanih so:

- Franc Sevec, rojen 3. 3. 1911 v Retnjah pri Trzinu
- Vojislav Crnjanski, rojen 1923, iz Beograda, pokopan v Gorjah
- Jurij Palhartinger iz Bleda, pokopan na Bledu.

Še živeče borce Prešernove brigade, svoje padlih in druge prosimo, če karkoli vedo o četrtem padlem borcu in o točnejših podatkih za navedene tri, da to sporoče na naslov: Občinski odbor ZZ8 NOV Jesenice, Titova 86, Jesenice.

Po sledih Štirinajste

Na stari nova pot

Florjan Dobršek s Planine pri Sevnici je iskal svojo pot. Zaneslo ga je v Nemčijo. S prisluženim denarjem si je v domačem kraju kupil posestvo, se oženil in nekako rinil naprej. Prihajali so otroci, Miha, Vinko, Julka, Ana, Ivan in Franc. Lahko bi se reklo, da so živeli skromno, toda srečno.

Sedemnajstega avgusta dvainštridesetega leta so Nemci iz domačije pod Bohorjem odpeljali Florjana, ženo Ivano ter sinova Miho in Vinka. Drugega oktobra istega leta so jih pokosile krogle v mariborskih zaporih. Hčerki Kristina in Ivana sta umrli v koncentracijskem taborišču Auschwitz, Julka in Ana pa sta se iz tovarn smrti vendarle rešili. Sinova Ivan in Franc sta pobegnila v gozd, k partizanom.

Tudi Florjanova snaha, Ivanova žena, ki so jo nemške zveri skupaj s petimi sinovi odgnale v taborišče, ni prišla nazaj.

Vojna je minila, ni pa bila pozabljena. Navsezadnje je za to poskrbelo tudi trpko poslovilno pismo, ki ga je pisal tik pred smrtjo oče Florjan. Ivanu se je vse to zadrlo v srce, čeprav se je čredica neboljenih sirot vendarle vrnila iz tujine. Brez matere.

In vendar je bilo treba živeti naprej.

Dve leti sta minili, odkar se je Ivan vrnil iz gozdov in zamenjal puško s plugom, ko se je rodil Marjan, Florjanov vnuk. Vnuk tistega kozjanskega očanca, ki je še iskal delo v Nemčiji.

Ko se je Marjan izkobil iz ugodja otroških let in se čez noč prevahil v fantovska leta, ga je zgrabila ihta skrbi za vsakdanji kruhek. Florjanov sin Ivan, Marjanov oče, je vedro gledal v prihodnost: nekako bomo že, je dejal. Zaposlitve ni bilo in Ivan o njej tudi kaj dosti razmišljal ni. Kozjansko je ždelo v nekakšnem začaranem zatišju in Marjan je odšel v Celje, zbiral denarce, šest dolgih let, se vozil v mesto ob Savinji, dremal in kinkal v ropotajočem avtobusu, se oženil in pridno zidal hišico prav blizu kraja, kjer se je tolkla Štirinajsta divizija.

Kakršno je pač bilo, to začarano kozjansko zatišje, ki je marsikoga gnalo v obup, tako je tudi čez noč minilo. Nenadoma se je utrgalo kot plaz, ne boječe, tipaje, temveč hlastno, naenkrat: zrastle je nov zdravstveni dom, velika moderna šola, asfaltirali so pretežen del ceste iz Slivnice proti Planini, le klanci so ostali. Klanci, ki so jih leta preklinjali vsi, ki so si grizli kolena proti starodavnemu trgu pod

Anton Ratajc

še starejšim gradom. Letos bodo menda le opravili z najzahrbtnejšim, z Jezerci. Kadeča, topla zemlja se prav te dni na vse kriplje upira buldožerjem...

Marjan se je zaradi vsega tega, tudi zaradi vrtca, ki so ga nekako čez noč, kar neopazno, sprejeli Planinčani medse, vrnil domov in dokončal hišo. Pogodbena organizacija združenega dela Tajfun, Izdelava hidravličnih elementov in kmetijske mehanizacije, mu je dala delo. Njemu in desetinam planinskih fantov. Spodaj, na strmo položenih travnikih, je zrastle nova proizvodna dvorana. Marjanu bodo sledili še drugi iz kozjanskih kolotac in bregov.

Čudila bi se spremembam Florjan in njegov sin Ivan, če bi dočakala, prenekatere veselo in vzpodbudno bi rekla.

Mladi Dobršek stopa po stari poti z novimi koraki. Tudi zaradi novega obrata tovarne TOLO iz Šentjurja, ki zaposluje predvsem planinske žene in dekleta. Ljudje so naposled, po tolikih letih, osta-

Planina pri Sevnici

li doma, nikamor jih ne mika.

Planinska šola postaja premajhna. Premajhna za planinski rdečelični živžav. In vendarle je to no-

va šola... V ceveh planinskega vodovoda je premalo vode... In to vse zaradi tega, ker ljudje ostajajo doma.

Florjanu, ki so ga ustre-

»Nova« Štirinajsta je prikorakala v vasico Sedlarjevo, toplo sprejeta med domačini, ki so mladince dočakali s čajem in drugimi dobrotami.

Marjan Dobršek

lili Nemci, ker je hotel ostati na svoji zemlji, ki jo je kupil s krvavo prisluženim denarjem na Nemškem, bi se milo storilo.

Vikendaška ofenziva

Ob dolgi poti Štirinajste divizije, ob poti, ki jo je nevede pripravljala stari Florjan s hčerami in sinovi, so prav blizu Šentjurja na dolgo in široko posejane ob novem priključku na avtomobilsko cesto Maribor-Celje drameljske hiše. Ob asfaltnem traku živi nekdanji borec Bračičeve brigade, Anton Ratajc, ki za mladega Marjana s Planine nikoli še slišal ni, kaj da bi ga videl. Nič zato: oba živita skorajda podobno, raste ta iz nečesa skupnega, velikega...

Dramlje se drenjajo v ta naš čas pač po svoje, vpijajo napredek, ki jim tu in tam raste čez glavo, hlatajo za novim, kakor pač morejo. Sredi med hišami se je nekaj spremenilo, bolj kot ne nasilno vdrlo v prijetno vasico. Košati se nova trgovina, zdaj zdaj bodo Drameljčani, po starem zakmašno oblečeni, stopili pred duri

nove šole, govornikove besede poslušat ob njenem rojstvu, ob rojstvu vrtca. Nemirni Bračičevci, ki se je z brigado prebijal vse do svobode po domačih hribih, je v stiski: nikar pozabiti vseh kilometrov cest, ki smo jih s svojim denarjem rešili prahu, ljudje bi to zamerili, ko bi brali, nekako nerodno, boječe obračane besede, tako pač, da bi bilo bolj prav. Tja do Razborja, do Jožeta Kolarja pri Pletovarju, pa do Svetelke in še kam so zašli hrupni črni stroji z zoprono se kadečim, vročim asfaltom, ki ga s pridom uporabljajo vikendaši, sila, ki je ni moč ustaviti. Razpredli so pajčevino svojega nedeljskega ugodja do zadnjih koticov drameljskih gmajn in senožeti, sve tja do špitališke grape, od avtomobilske ceste do Uršule, preostali so dovoljeno in zaželjeno. Sedaj jih bo treba umiriti. Tristo hektarov so jim dali na voljo, danes se živopisane hišice košatijo na več kot tisoč hektarih sicer ne bogve kaj bogate zemlje.

Tudi Trinajstica se košati zgoraj v trgu, vsidra med staro in novo, med cerkev in hiše. Gostinski lokal, ki te potolaži z dobro pijačo, in kar je za Drameljčana zelo čudno – ribjiml specialitetami in z vsem, kar se da iz makaronov in špagetov sploh narediti. Ratajc natanko ve pa Drameljčani z njim, ki se prav tako kot Planinčani preko sedem dolin in bregov krčevito oklepajo boječe misli o kmečkem turizmu, da je gostišče prišlo v pravem času na pravi kraj. V Dramljah si slej ko prej ostal lačen, če te je pot že zanesla semkaj. V njihovih računih je to pomembna novost.

Dramlje bodo še velika vas, zadovoljno beseduje Ratajc. Iz hribov prihajajo gornjanci. Gradijo hiše. Šolniki so v stiski. Stanovanj ni. Torej blok? Brez dvoma. Vode zmanjkuje. Kdo bi verjel vse to, kdo od tistih, ki so se v februarjskih dneh leta štirinštridesetega prebijali toč mimo s Štirinajsto? Kako, kdo? Vse je več kot razumljivo in – neustavljivo. Mar naj vsi tisti, ki so zaposleni v Celju, Štorkah in še kje, obrnejo kolo napredka nazaj?

Bračičevci Tonček Ratajc, zvrhan spominov na viharne leta, računa in misli, sestavlja in odvzema, slika pa je prej ko slej enaka: z novim priključkom na avtomobilsko cesto v neposredni bližini partizanske bolnice Zima in blagovških ribnikov, polnih redkih ptic, se je z Dramljami nekaj zgodilo.

Milenko Strašek

Na stari novi poti: po šestintridesetih letih se je čez most na Sotli pri Sedlarjevem znova usula vojska mladih, toda tokrat ne z orožjem, temveč z izročilom, ne ponoči, pač pa podnevi, v soncu in svobodi.

Šestintrideset let od pohoda 30. divizije v Benečijo in Rezijo

Zdravnikovi spomini

Koraki odmevajo v ne- navadni tišini sobotnega dne sredi bolnišnice Pe- tra Držaja v Ljubljani, ko iščem vrata z napisom dr. Dušan Možina. Njegovo partizansko fotografijo sem že videla in kaj hitro ga prepoznam v zastekle- ni dežurni pisarni.

Dr. Možina je bil udele- ženec pohoda 30. divizije v Benečijo in Rezijo od začetka do konca in se je tja vrnil še po končanem pohodu. Ne sprašujem ga o vojaških premikih in bojih. Bolj me zanimajo njegovi spomini na vzdušje pred pohodom, na njegovo prvo srečanje z Benečijci in Benečani ter na razmere, s katerimi se je srečeval tam kot par- tizanski zdravnik.

»Približno smo že vede- li, kam gremo, kaj natanč- nejšega o pohodu, ki je bil pred nami, pa so vede- li le tovariši iz vodstva. Na začetku pohoda sem postal sanitetni referent 19. brigade – Kosovelove. Naša saniteta je bila pred odhodom v Benečijo že kar dobro urejena. V vsa- ki brigadi je bil zdravnik, bile so bolničarke in imeli smo potrebni sanitetni material. Poleg tega so na tej strani Soče že dlje časa uspešno delovale prave partizanske bolnišnice, kamor smo pošiljali huje ranjene borce. Soča je bi- la meja, ki je zlasti nam, sanitejcem povzročala preglavice. Odhajali smo v kraje, za katere smo ve- deli, da niso tako organi- zirani kot tostran Soče. Zato smo že na začetku

pohoda imeli s seboj več- je količine sanitetnega materiala in ostalega, kar pač potrebuje vojaška sa- niteta.

Vreme je bilo izredno mrzlo, pa tudi jasno in spodbujajoče. Spomi- njam se prečudovitih zvezdnih noči pod Krnom. Odhajali smo na področje, ki je bilo pre- predeno s komunikacija- mi in vedeli smo, da nam med beneškimi griči in dolinicami ne bo posebno 'udobno'. Naše enote so izvajale hitre akcije in prodore v notranjost po- krajine in se tudi hitro umikale. Časa za organi- zacijo pravih bolnišnic in zavetij za težje ranjence torej ni bilo. Komaj smo prestopili Sočo, še tisto noč, ko smo se utrujeni ustavili v vasi Lig, so nas proti jutru napadli Nem- ci. Tam je padel naš sobo- rec, mislim, da je bil Rus in v roko je bil ranjen Sta- ne Mahne.«

Doktor Možina se spo- minja tudičasne bol- nišnice v Robidišču, kjer so za krajši čas namestili nekaj huje ranjenih bor- cev. »Prav tisti čas, ko so borci 17. in 18. brigade bi- li boje pod Kolovratom, sem bil v Robidišču. Bol- nišnica je bila le na pol zakrita, v neki hiši nekoli- ko ven iz vasi. Zato smo poskrbeli, da smo naše ranjence v kar najkraj- šem času spravili na to stran Soče in v partizan- ske bolnišnice, medtem ko smo lažje ranjence pošiljali nazaj kar sproti, s kurirji.«

Ljudje, tako se spomi- nja Dušan Možina, so bili v Benečiji sicer naklonje- ni partizanski vojski, ven- dar so bili sprva precej prestrašeni. Pomagali so

prav na skrivaj, saj so se hudo bali sovražnikovega maščevanja. Deloma so si sanitejci pomagali tudi z že organizirano manjšo bolnišnico Arnoš, ki jo je

Dr. Dušan Možina

vodil medicenec Milenko Vodopivec in je pred pri- hodom 30. divizije skrbe- la za ranjence manjših partizanskih enot ki so se gibale na tem območju.

»Bistvene težave na tem pohodu so bile v ne- nehнем spreminjanju položajev naših enot. Prav nikjer se nismo ni- smo mogli malo dlje zadr- žati. Sovražnik je z vseh strani pritiskal za nami. Borci so malo spali, slabo jedli in bili proti koncu pohoda, ko smo se vračali čez Sočo, hudo izčrpani. Nazadnje je bilo pri pre- hodu čez Sočo še nekaj nerodnosti. Borci so bredli ledenomrzlo vodo in bil sem prepričan, da bo nekoliko prehlajenih in še kaka pljučnica zra- ven. Pa se je izkazalo, da so tovariši vendarle bolj utrjeni, kot sem pričako- val.«

S tega pohoda je ostal Dušanu Možini najbolj v spominu komandant Ko- sovelove brigade Ivan Turšič-Iztok. »Bil je ču- dovit borec. Še mladenič. Komaj nekaj več kot dvajset let mu je bilo. To- da med borci in tudi med primorskim prebival- stvom je bil zelo priljub- len.

Na pohodu sva bila več- krat skupaj. Spominjam se tudi takratnega načel- nika štaba brigade Tineta Derende in profesorja Mirka Bračiča...«

Dr. Možina v svojih spominih še zlasti po- udarja, kako skrbno so na

svoje sanitejce pazili bor- ci ves čas pohoda. »Niso nam dovolili, da bi se v bojih izpostavljali. Morali smo ostajati zadaj in skr- beti izključno za pomoč ranjencem. Seveda smo imeli zato veliko dela z re- ševanjem ranjencev čez Sočo. Sam sem šel več- krat sem in tja v sprem- stvu kurirjev.«

Komaj kratek čas, pre- den se je začela vojna, je Dušan Možina končal medicinski študij. Toda, ker je bilo že očitno, da bo vojna huda, in ker je ve- del, da tudi njega ne bo obšla, se je začel še pred odhodom k partizanom specializirati za kirurga. Študija sicer tokrat še ni končal, vendar mu je vse nabrano znanje pri njego- vem delu v partizanski saniteti prišlo še kako prav. »Res je sicer, da smo težke ranjence pre- našali v bolnišnice, kot sta bili Pavla in Franja, toda marsikateri poseg je bilo treba opraviti takoj. Včasih je bil človek že prepričan, da ne more kaj prida pomagati, toda naj- večkrat se je vendarle po- srečilo.«

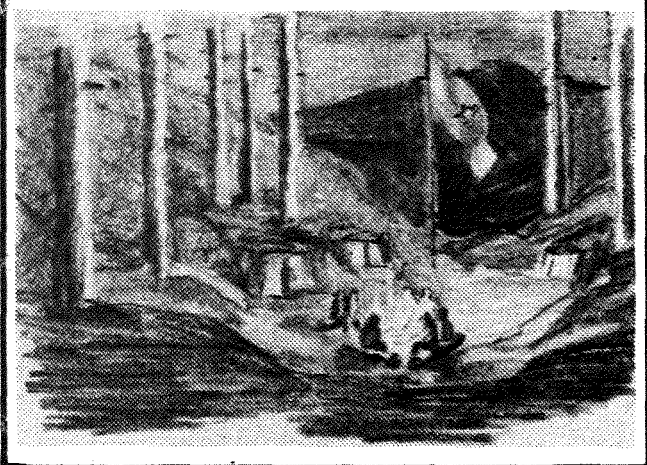
Sanitetni referent na pohodu je bil za vso divi- zijo dr. Bidovec, zdravni- kom brigad pa je poma- gala cela vrsta bolničark. Vsem tem gre zahvala, da v pohodu 30. divizije v Benečijo ni bilo izjemno velikih izgub, in da so ran- jeni borci kljub težkim pogojem dobili hitro in ustrezno sanitetno oskrbo.

B. Ž. J.

Tone Kebe

6

Partizanska novoletna doživetja

Šentviška planota 1943–1944

Iz bolnišnice izpod Čadrga sem se vračal v svojo enoto, v drugi bataljon druge Soške brigade, ki je taboril nekje v Nemškem Rovtu. Bolnišnico sem zapustil samovoljno in v spremstvu kurirjev sem se odpravil čez Tolminske Ravne pod Voglom in Rodico visoko po predgorju Julijcev v smeri Rovta in Granta. Nekje pri Knežkih Ravnah sem prenočil in se navsezgodaj namenil naprej.

Že od daleč sem zaslišal regljanje strojnic in pikanje pušk. Med rafali je bilo slišati še detonacije izstreljenih min. Pospe- šil sem korake. Čez čas sem zagledal globoko v dolini sku- pino hiš vasi Nemškega Rovta. Ogledoval sem premikajoče postave oboroženih ljudi, nekaj sto metrov nižje. Stoje sem opazoval njihove premike, ne da bi vedel, da so to nemški vojaki. Na čistini so me opazili in izstrelili proti meni poln rafal svinčenk. Kako, so strelili namenjeni meni? Nisem mogel razumeti, da brzostrelke nesejo tako daleč. Pozneje sem izve- del, da so bili to nemški novi mitraljezi »šarci«, ki nesejo zelo daleč in z veliko hitrostjo trosijo smrtonosne krogle. Tedaj sem prvkrat občutil njihov plaz. Vrgel sem se v zaklon in opazoval previdneje.

Kmalu sem nekoliko nižje zagledal skupino borcev, ki se je pomikala navzgor. Nekoliko vstran sem opazil namestnika divizijskega komisarja Mirka Zlatnarja, ki mi je povedal, da so Nemci in bersaljerji napadli enote sedemnajste in ose- mnajste brigade v Nemškem Rovtu in v Grantu. Takoj sem se ponudil, da bi razhajkane borce povedel v napad. Zlatnar se je strinjal in odšel v smeri Čadrga.

Prevzel sem vodstvo nad kakšnimi petnajstimi borci. Po- mikali smo se navzdol, da bi Nemcem prišli za hrbet. Neko- liko nižje smo naleteli na bataljonskega komandanta Leo- polda Koširja-Zmaga, ki je s komisarjem Ivanom Mavrinom- Milošem urejal preostale borce za napad na sovražnika, ki je še streljal okoli Rovta.

Skupno smo nato jurišali v smeri vasi, vendar so Nemci in bersaljerji že zbežali v Baško grapo.

Pokopali smo šest mrtvih tovarišev in se še tisto noč z ranjenci umaknili na Knežke Ravne. Naslednjo noč, 22. decembra, pa smo krenili z njimi na tvegano pot čez Baško grapo na Šentviško planoto. Krenili smo še za dne, izmenjaje nosila s stokajočimi ranjenci. Čez grapo smo morali v največji

tišini, kajti prečkati je bilo treba cesto, reko Bačo in železni- ško progo. Vse nam je uspelo ob skrajni previdnosti in po- polni disciplini. Potem smo se vzpenjali visoko v breg. Proti jutru smo dospeli na vrh in na varno. Ranjence smo razpore- dili po hišah in pripravili vse potrebno za prenos v bolniš- nico...

S komisarjem drugega bataljona Milošem in še z nekate- rimi borci smo se nastanili v samotni Vogričevi hiši v Prapet- nem. Med nami je bil brigadni zdravnik, ki je spremljal ranjence. Po dolgi in naporni noči smo si zaželeli počitka. V topli hiši smo se gnetli okoli peči. Vse je bilo tako kot v mirnih dneh.

Po izdatnem kosilu smo si imeli marsikaj povedati. Z Milo- šem sva oživljala spomine na Benečijo in Breginjski kot...

Bližal se je večer 23. decembra 1943. Bili smo pri gostoljub- nih in partizansko zavednih ljudeh. Iznenadnega napada se ni bilo bati, kajti s stražami in patroljami je bilo urejeno. Globoko v Baški grapi je bilo slišati le piske lokomotiv...

Praznovali smo že dan prej. Borci iz VDV brigade, ki so domovali v manjši Vogričevi hiši, so prav tedaj prišli iz idrijske doline. V Slapu so veletrgovcu in mlinarju Vogriču pobrali precej moke in drugih živil. Težko obloženi so prišli nazaj. Vogričeva družina iz Slapa je bila v celoti proti partiza- nom, sin advokat pa je pozneje celo urejeval domobranski Tolminski glas. Bil je zagrižen protikomunist.

Na mizi so bile razvrščene razne dobrote. Ni manjkalo niti potice. Ob suhem sadju smo srkali dobro žganico. Za po- sebno poslastico je poskrbel brigadni zdravnik, ko nam je postregel z odličnimi omletami, nadevanimi s sirom. Pozno v noč smo prepevali in si nazdravljali, zlasti Milošu, ki je odha- jal na novo dolžnost, za komisarja Briškobeneškega odreda. V zakurjeni hiši in ob obilici popite pijače smo polegali po tleh na odeje in kmalu sladko zaspali.

Sveti večer in božič smo prestali v miru in brez premikov. Vsi borci so bili deležni dobrih jedi, ki so jih pripravili zavedni primorski ljudje. Krljji, kruh, žganje in ponekod celo potica. Za izčrpane odročne vasi je bila pogostitev kot pravo razkošje...

Na Štefanovo nas je iznenadil brigadni obveščevalec Janko Kodeli. S svojimi obveščevalci je odkril večjo skupino bersa- ljerjev, ki je prišla na Šentviško planoto stikati za partizani. Najbrž niso vedeli, da nas je toliko. Dva izmed njih je Janko ujel v cerkvi med mašo in ju pripeljal v štab brigade. Preo-

Po petintridesetih letih še vedno molk o tragediji

Bila je mlada in pogumna

Na Bloški planoti ni velikih vasi. Nekatere imajo le po dve ali tri hiše. Ravnik se je ponašal pred vojno kar s štiriindvajsetimi številkami, sedaj pa sta dve manj. Otrok je bilo v vasi precej, vendar manj deklet kot fantov. Prav zato se je morala igrati fantovske igre tudi črnolasa Ana Mršek, po domače Ančeharjeva. Ni čudno, da je ob razpadu stare Jugoslavije skupaj s fantini pobirala orožje, ki so ga v tamkajšnji okolici pustili jugoslovanski vojaki. V svoji otroški zagнанosti je sama iskala skrivna mesta, kamor je spravljala puške in naboj. Zanj so vedeli le tisti, ki jim je Ana zaupala.

V vas so prihajali italijanski vojaki ter spraševali po kokoših in jajcih. Ana in še nekaj njenih somišljenikov so jim večkrat priskrbeli klopotce.

V zimi 1941/42 so se v vasi pojavili prvi partizani. Takrat je bila Ana stara trinajst let. Slutila je, da se nekaj pripravlja. Rada se je pogovarjala z nekoliko starejšimi mladinkami Maro, Angelco in Francko, rada je prisluškovala razgovorom v sosednjih hišah. Spomladi 1942 so imeli mladinci pogoste sestanke, na katerih so se seznanjali s cilji partizanskega bojevanja in tudi sami sprejemali naloge. Ana je morala večkrat nesti kako obvestilo v Novo vas ali v Velike Bloke, kjer so bili takrat Italijani.

Petindvajsetega marca

1942 so sovražniki požgali večino hiš in gospodarskih poslopij v vasi, Ana je z bolešno materjo in mlajšim bratom stanovala v obokani kleti brez oken. Prostor je bil vedno poln dima, po stenah se je nabirala vlaga, pomešana s sajam.

Velika italijanska ofenziva v poletju 1942 je za nekaj časa ohromila delo mladinske organizacije, a po najhujši vihuri so ga mladi navdušenci nadaljevali z novim zanosom. Takrat je bila tudi Ana že članica SKOJ, in zato v veliko pomoč starejšim aktivistom. Njena mati Frančiška, po domače Ančeharjeva, preprosta ženica, je vedno tarnala, da se deklič po cele dneve in tudi ponoči potika okrog. Ana je neštokrat vodila kurirje po skrivnih poteh. Pošiljali so jo na ogled in opazovanja. Izkazala se je kot neustrašna obveščevalka.

Jeseni 1942 so več zavednih družin iz vasi odpele v taborišče na Rabu. Vse aktivistično delo je slonelo na tistih, ki so ostali doma. Ana je le napol prespala dolge zimske noči, saj jo je vsak čas lahko kdo poklical. Otroci niso bili toliko sumljivi, zato so lažje opravili važne poti.

Spomladi 1943 so se internirane družine vrnile in delo mladinske organizacije je spet zaživelo. Ano so sprejeli v rajonski odbor mladine. Ob kapitulaciji Italije so pod njenim vodstvom vaški fan-

Prva z leve je Ana Mašek, ob njej pa Jože Zalar iz Zavrha, Angelca Zupančič iz Ravnika, Bečnik iz Kravave peči in Marija Debevc, čepita pa Mirko Zupančič in njegova sestra Milka

tiči poskrili mnogo orožja, zažgali vojaške tovarnjake ob cesti in spravili v gozd celo težki italijanski top.

Nato je več kot mesec dni vladalo zatišje. Domobranci so potuhnjeni čakali navodila, Nemci pa so si Bloško planoto ogledovali bolj iz zraka in včasih vrgli iz »štorklje« pozdrav. Večer za večerom so se vrstili mitingi po vaseh. Otroci so lahko obiskovali šolo, mladina pa je imela sestanke in zborovanja.

Tisto jesen je sneg zelo zgodaj pobelil bloške hribe in prav takrat se je začela velika nemška ofenziva. Nemškim vojakom so pomagali domači domobranci, ki so prihajali z Rakeka. Terenski aktivisti so se umaknili in z njimi tudi Ana. Bila je že preveč sumljiva. Toda izrabila je vsako prilžnost, da se je prikradla v vas, poizvedela najvažnejše in spet izginila. Obveščevalci VOS so ji nalagali vedno težje naloge. Spet se je vrnila domov. Ker pa so bili obiski do-

mobrancev le prepogosti, se je morala zateči na varen kraj. To je trajalo vse leto 1944 in tako je bilo tudi v tistih usodnih dneh v začetku leta 1945.

Prve dni februarja se je pet aktivistk iz Ravnika umaknilo daleč od doma v vasico Poljane v Loški dolini. Tam so se sestale s člani Ozne. Izdajalčeva roka pa je pokazala pot do vasice črnorokcem, ki so 9. februarja obkolili hišo, ubili dva partizana oznovca, vseh pet žensk pa ujeli in odpeljali v domobranksko postojanko. Nekaj dni so preživele v zaporu, potem pa je za njimi izginila vsaka sled. Prav gotovo so jih ubili domači črnorokci in domobranci. Po osvoboditvi ni hotel

o tem nobeden ničesar vedeti. Še danes, ko je od tega dogodka minilo že petintrideset let, ga še vedno zavija skrivnostni molk. Z Rakeka se niso vrnile Malka, mati dveh otrok, Marica, takrat mati šestmesečne hčerke in žena padlega pooblaščenca Ozne, aktivistki Ivanka in Karolina, ni bilo več nasmejane mladinke Ane. Anino mater sta strli trpljenje in žalost, saj ni mogla obiskati niti groba svoje hčerke.

Mnogi notranjski aktivisti in partizani, vsakodnevni obiskovalci požganega Ravnika, se ob srečanjih pogost pogovarjajo o Ani, o njeni mladosti in njenem pogumu.

Marija Stare

Ravnik, februarja 1980. Nekdanje Ančeharjeve hiše ni več, v njeni neposredni bližini pa si je Anin brat Drago zgradil novo

stale skupine nismo utegnili zajeti, ker je že prej pobegnula v dolino.

V štabu brigade so ujetnika zaslišali in izvedeli za podrobnosti postojanke v Hudajužni, kateri sta pripadala. Poveljnik drugega bataljona Sreten Djenadija je izvedel še za podatek, da italijanski vojaki ponoči ne stražijo na progi v Oblokih, temveč gredo raje vsako noč spat v nek skedenj. Ti podatki so bili zelo važni za preverjanje resnice, še zlasti pa za napad na postojanko v Hudajužni.

Poveljnik Djenadija je na hitro zbral nad dvajset prostovoljcev in že smo zdrveli v dolino. Z nami je moral eden izmed ujetnikov. Ko se je zmrčilo, smo se ustavili pri neki samotni hiši nekaj sto metrov nad železniško progo. Tu smo dobili še zadnje informacije in načrt za naskok čuvajnice na Oblokih. Italijanski ujetnik je moral z nami, in vedel je, da ga bo v primeru laži ali pa pobega doletela partizanska krogla.

Potihoma smo se nato približevali progi in zabarikadirani čuvajnici. Bližali smo se ji z dveh strani. Nekaj deset metrov prej, že na čistini smo poslednjič prisluhnili, če bi prestregli kakšno govorico, potem pa smo se z velikimi skoki pognali k mitralješkimi linam. Nobenega rafala, nič se ni zgodilo. Ujetnika se nista lagala...

Potem smo odhiteli v vas do skednja, kjer naj bi prenočevali italijanski »stražarji«. Zopet smo rotili ujetnika; da ne smeta z ničemer opozoriti na navzočnost partizanov. Kmalu smo se znašli pred težkimi lesenimi vrati senika, poleg katerega je stala hiša. Italijanski ujetnik je moral klicati svoje kolege precej glasno, da jih je prebudil iz sna. Po glasu in po imenu so ga takoj spoznali in ga spraševali, kje se je izgubil. Rekel jim je, da naj odprejo zapahnjena vrata, in da jim bo vse natančno objasnili. Takoj zatem so težka vrata zaškripala, mi pa smo planili s klici: »alto la mani!« Vojaki so se dodobra predramili in eden za drugim dvigali roke. V soju majhne ročne laterne so se iz sena dvigali kot otroci in stajcih in nam sledili...

Zopet smo se zaustavili v samotni hiši nad progo. Tam smo dobili od ujetnikov dodatna pojasnila o razporeditvi posadke po sobah in po zagrizenosti. Napravili smo podroben načrt o napadu na postojanko v Hudajužni.

Priključilo se nam je še nekaj borcev in z velikimi obeti smo se odpravili na pot. Še prej se je nekaj borcev preobleklo v italijanska oblačila, dva izmed ujetnikov pa sta morala z nami kot talca in vodiča. Od sedmih ujetnikov v skednju

(med njimi je bil en podoficir) smo izvedeli, da je razpoznavno geslo tiste noči aqua-aquillea.

Šli smo v napad na postojanko. V ospredju so bili preoblečeni partizani in en italijanski ujetnik, drugi je bil med partizani zadaj. Oba sta bila seznanjena s posledicami v primeru izdaje.

Brez težav je prišla prva skupina do glavne straže. Na geslo je odgovoril ujetnik. Predhodnico je spustil stražar prav do stražarnice. Tedaj je skupina partizanov planila proti njemu, da bi ga ukrotila. Med prerivanjem je prav tedaj prihajala zamenjava straž in se takoj umaknila v poslopje. V trenutku je bila vsa posadka na nogah. Naši niso niti utegnili opraviti s stražarjem, ko so zaropotali rafali z vseh strani. Naglo smo se umikali. Akcija je zaradi nepredvidene situacije propadla. Zopet smo se zbrali v hiši nad progo, brez obeh Italijanov. Bajta sta še dva dni taval po grapi, dokler ju niso odvedli v vojašnico. S plenom enega mitraljeza, nekaj pušk in streliva, dveh pištol, dvajset bomb, z odejami in šotorkami ter s preostalimi ujetniki smo se vračali na Planoto. Ujetnike smo poslali v italijanske partizanske enote.

Tridesetega decembra smo napadli še postojanko v Koritnici, kjer smo imeli hud spopad z bersaljerji. Pod ploho svinčenk in bomb smo uspeli zaminirati vojaško poslopje, a eksplozija je porušila le del kletnih prostorov. Nato smo zažgali leseno zgradbo ob vojašnici. Vojaštvu je uspelo stavbo obvarovati pred ognjem, lesena šupa pa je pogorela do tal. V žaru velikega ognja smo se z ranjenci vračali na Planoto.

Drugi bataljon se je premaknil na Šentviško goro. Nastanili smo se v šoli. Z akcijami in vsakodnevnimi mitingi smo dočakali novo leto 1944. Terenci daleč naokoli, še zlasti pa mladina, so pripravljali za borce osemnajste brigade novoletna darila. Zbrali so obutev, obleko, napletli jopice in nogavice, pripravili jedajoč in nas gostili. Vse, kar so imeli, so dali za borce. To nam je vlivalo pogum in nam dvigalo moralo...

Za novo leto sem sprejel še eno darilo. Napredoval sem v namestnika komisarja bataljona, kar mi je nalagalo še večjo dolžnost in odgovornost. Mladinke so mi še utegnile sešiti novo položajno oznako, ko sem dobil sporočilo, da moram oditi v partijski tečaj, ki se je tako žalostno zaključil 27. januarja 1944 na Cerknem...

Bela krajina 1944–1945

Z enoto Dolomitskega odreda sem potoval s Primorske na Notranjsko po orožje in municijo. Na dvodnevem pohodu so se mi rane na nogi povečale, vendar sem vzdržal, kajti po dveh letih in pol sem zopet prihajal v svoje kraje. Na vrhu Javornika sem se začasno poslovil z zagotovilom, da se čez dva dni dobimo na Gornjem jezeru.

V temni noči sem šel skozi gozd v dolino proti jezeru. Kmalu sem se znašel na večji gozdni poti, ki pelje do Gorice. Približeval sem se nekdanji karavli ob Pretržju, kjer sem v temni zagledal svetlikajočo vodno površino. Iz daljave sem že prej poslušal udarce cerkniške ure, ki je odbila polnoč. Še bolj mi je približala dom in spomin na domače... Voda je zalila prehod skozi Pretržje. Mislim sem, da bom čez pol ure že v vasi Dolenje jezero, in nato še toliko do Cerknice. Velika voda mi je prekrizala načrte. Kam v temni noči? Nisem dolgo razmišljal. Odločil sem se, da bom šel ob jezeru proti Otoku...

Dobro uro sem se plazil ob gozdu in po grmovju, da sem prišel do Zadnjega kraja, kjer se da skozi pretok Vrat pritiglo vasi Otok. Tam je bil nasip, a ne tako visok, da ga ne bi zalila visoka voda. In prav to se je zgodilo. Voda je zalila tudi Vrata. Slekem sem se ob golega, nahrbtnik potegnil visoko pod vrat, brzostrelko s strelivom in pas z bombami ter torbico sem držal visoko nad glavo. Nato sem zabredel v mrzlo vodo. Voda mi je segala že do nahrbtnika, ko sem se moral vrniti. Na plavanje z orožjem in strelivom nisem mislil. Oblačil sem se, ko sem zaslišal enakomerne udarce, ki so prihajali od Dolenjega jezera.

Počasi se je začelo daniti. V smeri zamolklih udarcev sem zaslišal govorico. Sedaj sem vedel, da je plaval po vodi drevak. »Kdo se je odpravil od doma tako zgodaj«, sem pomislil. Zagledal sem obrise čolna ter moškega in ženske na njem. Tudi onadva sta me zagledala in ostrmela. Saj je partizan. Kebetov iz Cerknice«, je rekla Čopetova Micka iz Dolenjega jezera, ki se je peljala na čolnu s stricem Lojzom. Potem sta zaveslala k bregu in me vzela na čoln. Že navsezgodaj sta opravljala naloge za partizane, ki so delovali na Otoku...

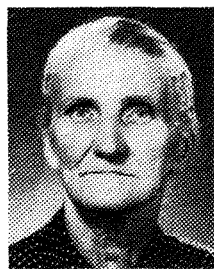
(Se nadaljuje)

Anton Baš

Januarja smo na zagorskem pokopališču pokopali tovariša Antona. Rodil se je leta 1925 v vasi Jarše nad Zagorjem. Ze kot mlad fant se je vključil v delo na terenu. V NOV se je vključil leta 1944. Za zasluge je bil odlikovan.

Cvetka Mihalj

Lani maja je v starosti 55 let umrla tovarišica Cvetka. Pokopali smo jo na pokopališču v Škrbini na Krasu. Cvetka je z razpadom fašizma prišla v domovino in sprejela mnogo nalog v partijskih enotah. Leta 1945 je bila zajeta in morala je v zapor v Coroneo. Za svoje delo med NOB je bila odlikovana. Po vojni je opravljala bolničarsko delo.

Cilka Eržnožnik

Umrli je decembra v starosti 81 let. Za partizane je zbirala podatke o gibanju sovražnika. Po eksploziji granate leta 1943 je ostala 100-odstotni invalid. Pokopali smo jo na žirovskem pokopališču.

France Jožef

Rodil se je leta 1909 v Herinji vasi nad Otočcem. Leta 1942 so ga poslali v internacijo v Italijo, kjer je ostal tudi po letu 1943, do konca vojne.

Ivan Smeh

Rodil se je leta 1906 v Mestinju. V 1. tankovsko brigado je stopil marca 1943 in se boril do osvoboditve. Za svoje delo je bil dvakrat odlikovan. Januarja smo se od njega poslovili na šmarnem pokopališču.

Martin Šlibar

Rodil se je leta 1896. Na soški fronti so ga ujeli. Iz Italije je odšel na solunsko fronto kot prostovoljec. Ze leta 1941 je kot član OF pripravljaj odbor, leta 1942 je odšel k partizanom, kjer je ostal do konca vojne. Bil je nosilec partijske Spomenice 1941. Poleg službe je po vojni ves čas zbiral material o NOB za Institut za zgodovino delavskega gibanja.

Mara Požar

Mara Strle, poročena Požar, se je rodila leta 1921 v vasi Ravnik na Blokah. Iz Rabske brigade je prišla v 10. SNOUB Ljubljansko. Skupaj z brigado je previharila Ilovo goro, Gorski kotar, vso Dolenjsko in Notranjsko ter Kočevsko pa Mokrec in Krim. Bila je dvakrat ranjena. Za zasluge je prejela štiri odlikovanja. Pokopali smo jo novembra na Pivki.

Janez Dežman

Rodil se je leta 1926, junija 1941 so vso družino izselili v Srbijo. Tam je avgusta 1944 vstopil v 15. Majavičko brigado. Umrli je januarja letos.

Filip Pogačnik

Rodil se je leta 1915. Aktivno je delal na terenu od julija 1943. Marca 1944 je postal borec Kokrškega odreda. Umrli je januarja leta 1979.

Lojze Židan

Ze zelo zgodaj se je vključil v delavske in kulturne organizacije v Zalogu. Ob okupaciji so ga domači izdajalci predali fašistom, ki so ga odpeljali v italijanska taborišča. Po razpadu Italije se je vrnil, toda že čez mesec dni so ga odpeljali v Dachau. V nemških taboriščih je dočkal svobodo in se peš vrnil domov. V novi Jugoslaviji se je spet takoj vključil v obnovo domovine.

Jože Veber-Cvernov ata

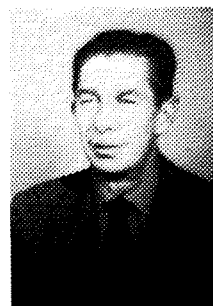
Umrli je decembra, star 91 let. Ze leta 1941 je stopil na stran prvih partizanov. Leta 1942 je bil izvoljen v članstvo prvega odbora OF v Spodnjih Gorjah. Vso okupacijo je delal za NOG. Pokopali smo ga na gorjanskem pokopališču.

Franc Ivanež

Leta 1915 se je rodil v Trški gori. Ze ko je delal v železarni na Jesenicah, ga je zasledovala policija. Spomladi 1942 se je vrnil domov v Gaberje, kjer se je takoj vključil v organizirano delo na terenu. Februarja 1943 je vstopil v Gorjanski bataljon in bil kmalu težko ranjen. Zdravil se je v bolnišnici v Rogu in tam tudi kasneje opravljal delo vodje čevljarske delavnice. Avgusta 1945 se je vrnil domov kot 70-odstotni vojaški vojni invalid. Pokopali smo ga lani julija.

Janez Kramar

Pokopali smo ga novembra na ljubljanskih Žalah. Rodil se je leta 1912 v Iški vasi. Ze leta 1941 je odšel med partizane v Krimu. Bil je borec Krimskega odreda, 2. SNOUB Ljubo Serčer, 8. SNOB Frana Levstika, nazadnje pa starešina v zaščitni brigadi GS Slovenije. Po vojni je ves čas deloval kot priznan družbenopolitični delavec. Bil je nosilec Spomenice 1941 in drugih visokih državnih odlikovanj in priznanj.

Tomaž Puc-Lešnik

Rodil se je leta 1913 v Podhodu pri Gorjah. Leta 1941 se je pridružil prvim partizanom v decembrski vstaji, vendar se je vrnil domov in delal kot aktivist. Januarja 1944 se je ponovno priključil partizanom. Dobil je dve odlikovanji. Januarja smo ga pokopali na gorjanskem pokopališču.

Spomini soborca

Kosta Nadj: Tako se obnaša pravi komunist!

Ivan Gošnjak je bil eden tistih ljudi, ki ga ne spoznamo v prvem srečanju, ampak počasi. Bila sva velika prijatelja v najtežjih trenutkih, tudi v Španiji, v taborišču in v našem narodnoosvobodilnem boju.

Ivana sem spoznal v začetku leta 1937 v Španiji v bataljonu Georgija Dimitrova v naši četi Matija Gubec. Komandant je bil Matija Vidaković, Gošnjak pa njegov namestnik. Blagoje Parović je četi predal zastavo našega centralnega komiteja. Naš prvi boj je bil za mesto Villanuevu de la Canada. Boj je bil zelo težek. Skupaj z Vidakovićem in Gošnjakom smo se znašli v nekem jarku. Vidakoviću je granata prelomila roki in nogi. Gošnjak, umirjen in trden, je prevzel komando, dal znak za juriš in prvi skočil proti sovražni-kovi strelski vrsti, toda, granata ga je vrgla, padel je, jaz sem prevzel komando...

V tem prvem ognjenem krstu, med tistimi, ki jim ni manjkalo poguma, je Ivan Gošnjak izstopal s svojim obnašanjem. Dojel sem: tako se obnaša pravi komunist. Pozneje smo bili skupaj v mnogih bojih in Gošnjak je bil vedno takšen: umirjen, kot se spodobi za komandanta, sposoben oceniti trenutek in pokazati manj izkušenim, kako se je treba obnašati, pogumno voditi svojo četo, kasneje tudi bataljon.

Ivan Gošnjak in Kosta Nadj

Spominjam se bitke za Quinto: napadali smo skupaj – Ivan s prvo, jaz z drugo četo. Najhujši odpor je nudila prva četa pred cerkvijo. Voden jo je Gošnjak in tudi tokrat jurišal, spet kot vzor drugim. Ranjen ni zapuščal čete in jo je naprej vodil v juriše. Šele ko je bil huje ranjen kot jaz, so ga odpeljali po ukazu zdravnika našega bataljona Vlade Popovića...

Bolj sem Ivana spoznal v bolnišnici. Ležali smo drug ob drugem – on, Dapčević in jaz. Pripovedoval mi je o šolanju v Sovjetski zvezi, o potovanju do Španije, o neusklajenosti v partijskem vodstvu... V analizah in ocenah se ni nikoli prenačil, tudi ni bil kot drugi, ki so se šolali v Moskvi. Njegovo obnašanje nas je prav zaradi tega navduševalo.

Prijateljstva, ki so izpisana s krvjo, ostajajo trdna. Mi smo naša kovali na bojiščih in v taboriščih. Po predaji orožja francoskim oblastem smo bili vsi, ki smo se morali vrniti v domovino, ker nam je režim v strahu pred našim delovanjem prepovedal vrnitev – nastanjeni v taborišča Saint Cyprien, Gurcu in Vernetu v Franciji na peščenih obali Sredozemskega morja, nedaleč od Pirenejev. Od tam so nas premestili v taborišče Gurs. Jugoslovani smo bili v šestih barakah – nekaj več kot štiristo nas je bilo, mnogi med nami invalidi. Tu je bil Gošnjak sekretar naše partijske organizacije ali komandant za vse medbrigadiste, jaz sem bil komandant balkanskih skupin. Tudi tu so prišle do izraza Ivanova odločnost, umirjena prisebnost in komunistična upornost. Tu smo se organizirali in delovali v skladu s Titovimi idejami.

V narodnoosvobodilnem boju sem Gošnjaka srečal leta 1942: takrat je vrhovni komandant njemu in meni zaupal komando nad dvema prvima korpusoma narodnoosvobodilne vojske.

Nekaj kasneje je bila Ivanu zaupana tudi komanda Glavnega štaba Hrvatske. Enote pod našo komando so večkrat opravile skupne akcije, pa sem Ivana spoznal tudi kot komandanta velikih vojaških sil. V njegovem obnašanju ni bilo nič spremenjenega. Kot na čelu čete ali bataljona v Španiji, tako se je poveljujoče obnašal tudi na čelu združenih korpusnih in divizijskih skupin. Zadnje dni vojne smo se na čelu najvišjih vojaških formacij jugoslovanske armade znašli vsi, ki smo, kadarkoli je bil eden izmed nas ranjen, drug drugega zamenjevali na bojiščih Španije: Gošnjak je takrat poveljeval Glavnemu štabu Hrvatske, Kveder Glavnemu štabu Slovenije in Koča (tudi eden medbrigadirskih komandantov), Peko Drapšin in jaz armadam. Bili smo še mladi, polni revolucionarne zagnanosti, resnični tovariši. Čas nas v glavnem ni spremenil, samo vse manj nas je: glej, Kvedra, Drapšina in Gošnjaka ni več med nami, kar ne pomeni, da niso v nas za vedno ohranjeni kot izjemne osebnosti.

IZIDI ŽREBANJ ZA NAGRADNE KRIŽANKE

ŠTEV. 505, 606, 707, 808 in 909

Za nagradno križanko »ALPINA« Žiri štev. 505 smo prejeli samo 134 rešitev. Dobitnice keramičnih vaz – unikatov so: ANICA PINTAR, PTT Centrala, 64000 Kranj, MARIJA GODEŠA, Unec 92, 61381 Rakek in REZKA PERHAVEC, Levstikova 5, 61240 Kamnik.

Za tretjo nagradno križanko »PEKO« Tržič štev. 606 smo prejeli največ rešitev dosedaj, kar 346. Dobitnika dveh keramičnih vaz sta:

DANE BOGATAJ, Cesta JLA 60, 64000 Kranj in MILAN KRAŠOVIĆ, Šlandrov trg 41, 63310 Zalec.

Za nagradno križanko »IMV« Novo mesto štev. 707 smo prejeli tudi kar 320 rešitev. Keramične vaze bodo dobili: DORA TOMADUŽ, Dolomitskega odreda 18, 66230 Postojna, VINKO ŽELEZNIK, Menardova 51, 61110 Ljubljana in FRANCE KOTNIK, Partizanska 73, 61381 Rakek.

Za drugo nagradno križanko »IMV« Novo mesto štev. 808 smo prejeli 242 rešitev. Nagrajenci so naslednji: FRANC ERCEG, Cesta 24. junija 70, 61231 Lj.-Črnuče, MIRA ŠTAJNAR, Koseskega 30, 61000 Ljubljana in MARJETA BAČAR, Kolodvorska 31, 64260 Bled.

Za to križanko so nagrade izdelki domače obrti iz poslovalnice Založbe BOREC na Starem trgu 15 v Ljubljani.

Za nagradno križanko »BREST« Cerknica štev. 909 smo prejeli 220 rešitev. Izdelke domače obrti bodo prejeli izžrebanci:

DARINKA UDIR, Šorlijeva 39, 64000 Kranj, VILI NOVAK, Prešernova ul. 11, 62000 Maribor in IVANKA HAFNAR, Sr. Bitnje 75, 64209 Žabnica.

Keramične vaze – unikatni so iz poslovalnice Založbe BOREC na Titovi cesti 17 v Ljubljani. Tov. Vinka Železnika prosimo, če jo dvigne osebno v poslovalnici, ostali nagrajenci bodo dobili vaze po pošti. Izdelki domače obrti so iz poslovalnice Založbe BOREC, Stari trg 15 v Ljubljani in prosimo tovariša Franca Ercega in Miro Štajnar, da prevzmeta nagradi v poslovalnici, ostali jih bodo dobili po pošti. Srečnim nagrajencem čestitamo, ostalim pa želimo pri naslednjih žrebanjih več sreče! Tovariško vas pozdravlja uprava TV-15!

REŠITEV KRIŽANKE ŠTEV. 505.

Vodoravno: na snegu in soncu, la, RK, Mostar, smučanje, Tapo, Zug, mi, Mata, bok, Ažman, JU, pergola, lider, amaro, tul, PV, Gal, Avar, rob, lan, VA, go, ime, r, Njivice, kosmatin, otka, ID, at, Mo, Eol, Jendo, op, Neon, ser, citre, Star, Al, AJ, Vega, nart, Am, sla, Jod, ta, TAM, ara.

REŠITEV KRIŽANKE ŠTEV. 606:

Vodoravno: Peko, Ilir, Vis, tat, opal, obrt, srt, vožnja, Anita, reč, NN, ib, ataka, posluh, in, Edo, SA, pod, bob, škarpina, kare, nos, Oran, Rab, E, Ir, Nisa, jata.

REŠITEV KRIŽANKE ŠTEV. 707:

Vodoravno: invalid, kanu, vamp, neolamarksizem, vdor, dozorevanje, to, RAI, unija, Yb, el, or, ti, K, S, la, ar, op, Prado, trn, kombibus, ol, Rio, ve, RUR, Ili, izvršilec, re, KAC, J, Oa, resa, Dev, Tara, administracija, Ur, mrena, rek, DM, Am, Ovsec, avtomobili, Tatre, Renault, oro, Ada, rn, ni, IC, ha.

REŠITEV KRIŽANKE ŠTEV. 808:

Vodoravno: Novo mesto, Rora, Pag, sto, Edo, Ines, Itaka, to, aker, most, ne, TŠ, RK, Mate, veter, Danev, jonatan, pak, generaliteta, Mia, pedant, et, U, šestnajst, areal, polo, ol, kipar, Rot, omikron, banana, elipsa, ekolog, special, adicija, prikolica, AA, ar, Catrin, Ni, Iva, Sara, Perez, an, debater, standard, genetika, N, Koriolan, OG, na, elisa, Sap, legator, Traviata, IRA, dvajset, sak.

REŠITEV KRIŽANKE ŠTEV. 909:

Vodoravno: Brest, Cerknica, zoo, Nil, espada, R, ud, nakit, WC, izpit, vihar, baba, ha, Neoteben, napetost, P, dihača, dva, sla, Soči, unikat, RI, rt, Pan, S. šamija, Iva, tat, oko, navada, raven, go, ar, sin, Iran, satir, Istra, ja, Dol, opazovanje, Au, Okean, Medeja, nos, precati, Ira, Mihaela, napa, kad, sodra, krt, stol, Mija, miza, atentator, on, karateist, RT.

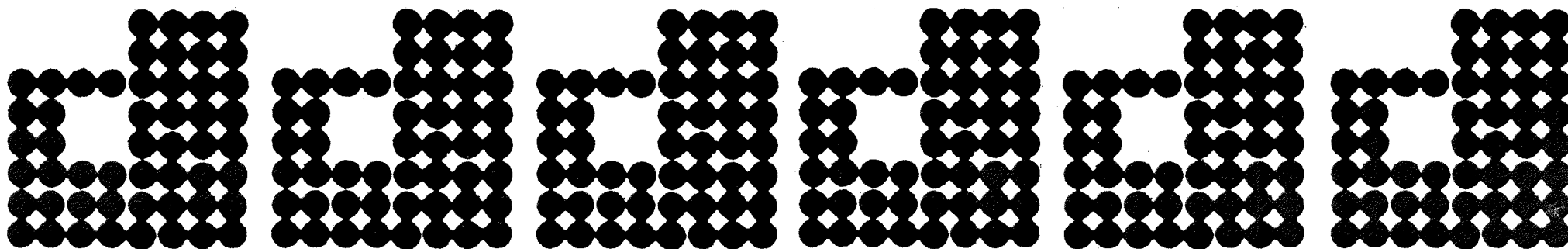
TRGOVSKO PODJETJE
nama
L J U B L J A N A

VSE BLAGO V ENI HIŠI:

- ZA DRUŽINO IN DOM
- ZA GOSPODINJSTVO
- ZA ŠPORT IN REKREACIJO

nudi potrošnikom
v svojih veleblagovnicah v

- LJUBLJANI
- KOČEVJU
- ŠKOFJI LOKI IN CERKNEM
- VELENJU
- SLOVENJ GRADCU
- ŽALCU
- in
- na RAVNAH NA KOROŠKEM
- največjo izbiro blaga
- sodobno nakupovanje
- cene, ki so izdelkom primerne
- dostavo blaga na dom
- in
- nakupe na potrošniški kredit.

DELO

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki.

Časopisno in grafično podjetje,
Ljubljana

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«, Teleks, Naši razgledi, revijo Avto, revijo Stop, revijo Jana, Zabavnik

Jože Vidic

3

Lov jeseniških gestapovcev za članom CK ZKS Ivanom Novakom-Očkom

Naš mitraljezec je stoje streljal, medtem pa so Nemci začeli kričati, naj se predamo. Ker smo komaj gledali iz snega, se nismo mogli bojevati. Tako so nas ujeli. Iz naših pušk in mitraljeza so pobrali sprožilni mehanizem, strgali so nam obleko, da bi bili videti bednejši in nas take odpeljali na Jesenice. Med potjo sem ugotovil, koliko je bilo sovražnikovih vojakov. Stel sem jih. Bilo je 42 »flakovcev«, to so bili vojaki protiletalske enote na Jesenicah, med njimi so bili tudi jeseniški gestapovci in raztrganci. To se je zgodilo 18. januarja 1945. leta.

Na Jesenicah so nas zaprli v Stanovnikovo hišo, kjer je bil sedež gestapa. Bili smo zaprti v temnem, majhnem in smrdljivem prostoru pod stopnicami, brez oken. Na gestapu me je zasliševal Druschke. Spraševal me je, ali vem, kakšna je bila naša naloga, kdaj sem šel k partizanom, iz katere enote sem, koga smo spremljali, kdo je Očka in tako dalje. Celica je bila tako majhna, da nismo mogli stati, niti iztegniti nog. Čepeli smo v mrzli vodi, brez svetlobe, brez zraka. Nekega dne so v našo celico pripeljali uklenjenega Nemca, partizana, ki je prej stražil železniški most v Mostah pri Zirovnici, pa je pobegnil k partizanom. Bil je pogumen minerec Kokrškega odreda. Hotel je k partizanom privabiti še druge nemške vojake, stražarje v Mostah, a so ga Nemci z zvijačo ujeli, ga strahovito mučili in nazadnje ubili.

Enajst dni pozneje so nas uklenjene s tovornjakom pripeljali do Lesc, odtod pa peš v begunjske zapore. Nekaj dni prej so že odpeljali komandirja Vinka Vestra, Ravnikarja in Dijaka. V Begunjah so nas znova zasliševali in pretepali. Izvedeli smo, da so Ravnikarja in Vestra ustrelili blizu Zapuž.

Prvega marca so nas odpeljali v Mauthausen. Na Jesenicah smo bili prav tedaj, ko so zavezniki bombardirali mesto. Jeseniška pošta je bila popolnoma uničena, stražar mrtev, vagoni in tiri okrog nas razbiti. Na našem vagonu je bilo več lukenj, toda nobena taka velika, da bi lahko zlezel ven.

Stanko Noč s Koroške Bele pa se spominja, da jim sploh niso povedali, koga bodo spremljali na poti od Bohinja v Karavanke. Ker se Svetina ni vrnil nazaj, so se hoteli umakniti na Hrušensko planino, kjer bi čakali vse dotlej, dokler Očka ne bi opravil svoje naloge, da bi ga spet spremljali nazaj čez Savo proti Bohinju. Očka je sicer potoval po jeseniškem okrožju in po pobočju Karavank točno po načrtu, toda gestapovci in policisti, ki so prežali nanj, so pobijali kurirje, nekatere pa ujeli, le Očka niso dobili, in Druschke si ni prislužil novega odlikovanja.

Spominsko obeležje na križišču med Zapužami in Begunjami, kjer so zahrbtno pomorili tri ujetke partizane. Na fotografiji je sestra Vinka Vestra, komandirja patrulje, ki so ga tu umorili 21. januarja 1945.

Komandir 2. čete 2. bataljona Jeseniškobohinjskega odreda Vinko Vester z Otoka pri Radovljici je bil kmečki sin. Oče in mati sta mu hotela dati posestvo. Delal je v kurilnici pri železnici na Jesenicah. Nemci so ga mobilizirali v nemško vojsko, kjer se je sam ranil v roko. Iz bolnišnice so ga poslali na dopust. Ni več oblekel zelene uniforme, ampak je odšel k partizanom. Vodnika patrulje, ki je spremljala Očka, Vinka Vestra in člana patrulje Antona Dijaka s Koprivnika in Jožeta Ravnikarja s Križne gore pri Škofji Loki so gestapovci ločili od drugih ujetnikov že na Jesenicah in jih poslali v radovljiške zapore. Zasliševal jih je Laski Hilmar, šef radovljiških gestapovcev. Vse so hudo mučili, Vestru pa pri zaslišanju polomili roke.

Vestrov starši so poslali hčerko Angelo na Jesenice poizvedovat, kako in kaj je s sinom. Na Jesenicah so ji povedali, da so ga odpeljali v radovljiške zapore. Pohitela je v Radovljico, tam pa so ji povedali, da so tri ujetnike pravkar odpeljali v begunjske zapore. Angela je hitro šla za njimi, da bi videla brata. Na križišču med Zapužami in Begunjami je poleg ceste opazila še svežo kri. Od ljudi je izvedela, da je bil njen brat med tistimi, ki so jih tu zahrbtno pomorili. Ta zločin so gestapovci storili na nedeljo, 21. januarja 1945. leta. Poleg Vinka Vestra so umorili še Antona Pevca iz Škofje Loke in Jožeta Ravnikarja.

Pri Fajdigu v Zapužah so videli policiste, ki so peljali tri zvezane borce. Kmalu potem, ko so padli strelji, so prišli policisti k Fajdigu, vzeli voz in konja in ustreljene partizane odpeljali v Begunje. Vestrova sestra Angela je na križišču pri Zapužah gledala še svežo kri pomorjenih partizanov. Prišla je samo nekaj minut po zločinu. Kri, pomešana s snegom, je pobrala v steklenico in jo do leta 1955 hranila doma. Tistega leta je umrla Vestrova nečakinja, pa so domači v njeno krsto položili tudi Vestrovo kri.

Izdajalca Vinka Svetina, ki je gestapovcem omogočil, da so ujeli patruljo in izvedeli, da je Očka v Karavankah, so po vojni obsodili na smrt in ustrelili. Zločin nad ujetimi partizani na križišču pri Zapužah pa so ponovno osvežili, ko so odkrili, kje živita gestapovca Druschke in Lincke. Ko so novembra lani prišli na okrožno sodišče Kranj državni pravdnik iz Heidelberga, kriminalni nadkomisar deželnega kriminalnega urada in zagovornika Druschkeja in Linckeja, ki so v navzočnosti preiskovalnega sodnika okrožnega sodišča Kranj Antona Žitka zaradi dokazov ponovno zaslišali okoli 30 prič v zvezi z zločini jeseniškega gestapa, so se podrobno seznanili tudi z opisanim zločinom. Ogledali so si spominsko obeležje na kraju zločina.

Okrožno sodišče v Kranju ima originalno napotnico, tožilstvo v Heidelbergu pa fotokopijo jeseniškega gestapa, ki jo je podpisal Druschke, in na kateri piše, da »ujetega bandita Vinka Vestra pošiljajo v begunjske zapore.« Na tem dokumentu je spodaj zapisano v nemščini: »Bil 21. I. 1945 mrtev pripeljan in na zemljišču taborišča pokopan.«

Popolnoma enak dokument je ohranjen tudi za tedaj ujetega partizana Jožeta Ravnikarja s Križne gore, le s to razliko, da sta spodaj v isti vrsti navedena kar dva datuma: 18. in 21. januar 1945. Ker sta bili obe napotnici napisani in od Druschkeja podpisani že na Jesenicah, lahko sklepamo, da je Druschke tri ujetke partizane že na Jesenicah obsodil na smrt in jih dal zahrbtno pobiti dva kilometra pred Begunjami.

Kurirji padajo v zasedo...

Brž ko so gestapovci od partizanskega dezerterja Vinka Svetine izvedeli, da je na kurirski poti po pobočju Karavank visok partijski funkcionar, so sklenili, da ga morajo ujeti. Na različnih krajih so postavili zasede. Od izdajalca so izvedeli le to, da bo Očka šel v smeri Begunj. Ocenili so, da bo Očka v kratkem šel po kurirski poti skozi Medji dol nad Javorniškim rovtom. Partizanski obveščevalci so izvedeli za nemško nakano in so komandirja kurirske postaje G-22 v Javorniškem rovtu opozorili, naj kurirji nekaj dni ne hodijo po kurirski poti, če pa že morajo, naj gredo nekoliko nižje ali više kot navadno.

(Se nadaljuje)

Zdaj gre pa zares

Na občinsko konferenco ZSMS v Domžale so me zvabile mimogrede izrečene pohvale, češ, kako pridni so domžalski mladinci, kako uspešne akcije organizirajo, kako pravzaprav vodijo krajevno samoupravo in še in še. »Za to ni zaslužna le občinska konferenca,« me prepričuje njen sekretar Matjaž Repnik, »pohvaliti je treba predvsem osnovne organizacije, ki z marljivim delom in zglednim delovanjem dajejo starejšim priložnost, da jih hvalijo, pa marsikje celo posnemajo.«

Ko sprašujemo za področje, na katerem je mladina najbolj aktivna, navadno čisto potihno že dodajamo odgovor: šport. Tokrat pa sem doživela presenečenje. »Šport in razvedrilo, pa še kaka konkretna akcija niso edino delo mladinske organizacije, še zdaleč pa ne najpomembnejše,« pravi Matjaž. »To, da dokažemo, kako smo vredni zaupanja v fronti socialističnih sil, je naš namen in naš cilj. Morda nas od časa do časa premaga slabost in rabimo vzpodbudo.«

V peti številki glasila OK ZSMS Domžale Mi, mladi so napisali: Zdaj gre pa zares! Prispevki so napisani. Treba jih bo pregledati in dopolniti, mogoče tudi popraviti. Potem jih bomo dali v tisk in ni hudir, da bo mladinska politična šola po počitnicah štartala. Mogoče smo zavlačevali. A če smo se odločili, da jo bomo pripravili mladinci po mladinsko, da v njej ne bo odvečnega balasta, je počasnost razumljiva.

Torej politična šola v samoorganizaciji mladine! Čisto nekaj novega za naša ušesa. Zanimalo me je, od kod njim taka zamišl.

»Iz čisto preprostih razlogov,« mi pojasnjujejo. »Delo in uspehi vsake mladinske organizacije so odvisni od znanja in iznajdljivosti članov. V naših osnovnih mladinskih organizacijah, vseh je kar 78, se vodstvo razmeroma hitro menja. Vedno znova in znova se pojavlja potreba po sposobnih vodjih, česar pri novopečenih brez izobrazbe in brez vpogleda v zahtevno delo mladinskih organizacij ne bi smeli pričakovati. Namen politične šole je, da se približamo čisto vsaki osnovni organizaciji, pa naj bo ta v krajevni skupnosti, v delovni organizaciji ali pa so to osnovne organizacije mladih kmetijcevec. Predsedstva osnovnih organizacij so že pripravila izvlačke dvanajstih obveznih tem, ki so v učnem programu šole. Pouk ne

sme izzveneti kot neko klasično poučevanje, ampak kot razgovor, ki bo zahteval razmišljanje vsakega posameznika. V enem tednu nakopičena snov bo rabila še veliko časa, da bo našla svoje pravo mesto v organiziranju mladih pri gradnji socializma. Priročnik mladinske politične šole ni, noče biti in ne bo nekaj stalnega in nepremakljivega. Je le zbir trenutnih temeljev in oblik našega dela, odsev današnjega dne. Zato ne zavračamo kritike; nasprotno, celo pričakujemo jo, saj bo vsak z njo le dokazal, da se zavzema za »našo stvar«. Uvodni seminar smo namenili predstvom osnovnih organizacij, ti pa naj zadevo izpeljejo naprej. Odločili smo

Pri občinski konferenci ZSMS delujejo center za obveščanje in propagando, center za mladinske delovne akcije, ki vsako leto pošlje določeno število brigadirjev na občinsko in republiško akcijo, ter center za klubsko dejavnost, ki skrbi za organizirano preživljanje prostega časa mladih. Poleg tega imajo več komisij, med drugimi za idejno-politično delo in ki ga bodo povezali z občinsko konferenco SZDL. S tem nameravajo okrepiti stik z družbenimi organizacijami in društvi, ki se je v zadnjem času že precej oslabil.

»Vedno bolj čutimo, da je naš trenutek tik pred vrati. Dosegli smo že, da so naši programi našli mesto v družbenopolitič-

Mladi iz domžalske občine so na delovni akciji Peče '79 napeljali vodovod v Gori pri Pečah.

se, da bo izobraževanje članov osnovnih organizacij odslej stalno. Mladinska politična šola ni muha enodnevnica. Prilagajali jo bomo potrebam in željam mladih ter problemom časa. Vsak začetek je težak. Toda upamo, da nam bodo pri skoku čez prvo oviro pomagali prav vsi mladi.«

Takoj po šesti konferenci SKOJ sredi leta 1940 je tovariš Tito napisal članek Boj za mlado generacijo, v katerem med drugim pravi: »Komunisti in skojevci, ki delajo med mladino, imajo veliko in častno nalogo, da približajo in pripeljejo mlado generacijo k partiji, da ustvarijo tisti rezervoar, ki bo dal partiji nove kadre borcev, nove sveže moči, ki bodo spopolnile in okrepile vrste avantgarde delavskega razreda.« Morda so danes te besede preživele, toda ni preživela njihova ideja, ki mora voditi mlade komuniste k popolni zavesti njihove vloge: biti vodilo in zgled. »Nismo še povsod tega dosegli,« kar kritično ocenjujejo na občinski konferenci ZSMS v Domžalah. »Število mladih komunistov narašča. V mladinskih organizacijah pa ponekod pogrešamo njihove vzpodbude ali celo zamiranje zanimanja za mladinsko organizacijo. Nas podcenjujejo?«

nih organizacijah krajevnih skupnosti in obratno. Zlasti v manjših krajevnih skupnostih imajo razumevanje za mlade in to se odraža v uspehih tamkajšnjih mladinskih organizacij, čeprav marsikje nimajo niti svojih prostorov. V Pečah so na primer mladi v bistvu nosilci krajevnih samouprave. Skrbijo tudi za kulturno življenje kraja in s tem so si priborili precejšen delež ugleda pri starejših. Peče so pač ena od tistih krajevnih skupnosti, ki dihaajo z vsakim posameznikom.« Pri iskanju najboljših so omenili še mladinski organizaciji v Dobu in v Homcu.

Nerazdružno trojko v Domžalah pa predstavlja trikotnik KO ZSMS – ZJB NOV – ZRVS. Dva pohoda, ki ju mladi pripravljajo vsako leto skupaj z borci, sta postala njihova tradicija; to je pohod na Oklo 27. aprila in pohod po poteh Radomeljske čete. Imajo pa v mislih veliki načrt: Pot spominov borcev in aktivistov nekdanjega Kamniškega okrožja, ki naj bi ga povezali z občinskim praznikom. Kdaj? Doslej je bil to 27. julij, sedaj pa je v javni razpravi predlog, da bi bil to 23. maj, kot spomin na shod ljudske fronte na Taboru nad Ihanom leta 1937.

Živa Drole

Sedemsto petdeset let Kamnika

Kamniška Cvetoč
vejica

Kamniško 750-letnico so Kamničani proslavljali skozi vse lansko leto s številnimi kulturnimi prireditvami, razstavami in koncerti. Učenci osnovne šole Tomo Brejc so nastopili v splošnem prazničnem utripu mesta. Člani literarno-novinarskega, zgodovinskega in likovnega krožka so zbrano zgodovinsko gradivo, bajke in legende, zapiske o pomembnih Kamničanih in pogovore s krajanji združili v posebni številki svoje glasila Cvetoč vejica.

Vredno pohvale in priznanja! Koliko truda je vložena v skrbno nanizane drobce iz življenja Kamnika skozi čas od davne preteklosti, še iz stoletja, ko je mesto ležalo ob stranski rimski cesti. Niso pozabili na paleolitska odkritja, na bronasto dobo, žarna grobišča, antiko, celo vrsto umetniških stvaritev in na muzejske zbirke. Pisali so o delavcih in

CVETOČA
VEJICAPOSEBNA IZDAJA
1979/80

o njihovih pravicah o šolstvu, obeležili so velike dni naše revolucije postavili z nekaj stavki nepozabne spomenike slavnim možem iz Kamnika in njihovi kulturni dediščini, pa tudi preproste besede s preprostimi krajanji so vpletli v svoj mozaik. Na koncu so zabelili še nekaj »kamniških«.

Ko listam po tej dovršeni Cvetочи vejici, tudi s tehnične strani, se mi zdijo moje besede odveč. Rada bi vam predstavila nekaj sestavkov, ne najboljših, ker so vsi najboljši.

Nekaj imam v mislih za vas, dragi mladi bralci. Ste že razmišljali, kako bi na naši strani proslavili dan žena? Goto-vo so v vašem kraju nekdane skojevke, aktivistke in partizanke. Kaj, ko bi jih vi že sedaj obiskali in napisali do 25. februarja kak zanimiv pogovor. Ne predolg, eno tipkano stran. Najboljšega bo mo nagradili s knjižno nagrado.

Živa

Titan, oporišče delavskega gibanja

Delavci za svoje pravice

V obdobju med obema vojnama je bilo v Kamniku kar 14 stavk, ena pa je bila že aprila 1918. Kolektivne pogodbe iz tega obdobja, ki jih je iz naše okolice 60, so torej rezultat gibanj in odločnosti delavskih organizacij.

V tovarni Titan so tedaj organizirali jedro komunistično usmerjenih delavcev. Jedro komunistov so sestavljali: Jaka Zabrezovnik, Franc Vidmar, Jože Pavič, Korošec, Nankmiller, Franc Kosić Alojz Bešter, Hanuš, Kralj, Bruno Kramar, Vouk in Vrankar.

V znak solidarnosti s stavkajočimi železničarji aprila 1920 so kamniški delavci napovedali 25. aprila na Glavnem trgu v Kamniku shod. Na Kratni so delavske množice dobile navodila. Z vzkliki »Živela oktobrska revolucija!« so delavci 28. aprila stavko zaključili, med delavskimi vrstami pa se je utrdila komunistična stranka.

Na volitvah 1920 za kamniški volilni okraj je od 7210 volilcev 1063 oddalo svoje glasove za KPJ.

Oporišče delavskega gibanja v Kamniku je bila tovarna Titan.

V tem obdobju so delavci ustanovljali svoje strokovne organizacije – sindikate, in sicer rdeče, bele in zelene. Zaživela sta tudi njihova kultura in šport.

Člani zgodovinskega krožka

Šolstvo v Kamniku nekoč

Kamnik je zgodaj dobil šolo, saj viri beležijo, da je imelo mesto učitelja in šolo že leta 1391. Zaradi turške nevarnosti so jo leta 1575 preselili v poslopje frančiškanskega samostana, na zahtevo lastnikov pa ga je morala 1627 zapustiti. Število učencev je bilo iz leta v leto večje, prostori pa pretesni. Leta 1780 je šola dobila svoje prostore v mestni vojašnici, 1809 pa so ji frančiškani odstopili prostore svoje sukrorne. Ob preselitvi v vojašnico je kamniška šola dobila stopnjo trivialke. Toda razvoj obrti je terjati tudi strokovno šolsko izobrazbo. To so učenci lahko dobili v posebni industrijski šoli od leta 1788 dalje. Med različnimi spretnostmi so v njej poučevali tudi čipkarstvo.

Na trivialki je bilo tedaj 79 učencev. Deška šola se je morala preseliti v samostan, ker so leta 1779 v obeh šolah ločili dečke od deklic. Leta 1850 je deška šola postala štirirazrednica, dekliška pa 1888 trirazrednica.

Razvoj kamniške šole je v 19. stoletju odraz srednjeveškega življenja.

Ob 750-letnici Kamnika pa smo tukajšnji krajanji dobili srednješolski center s srednjimi in poklicnimi šolami.

MANJA DROLČ, 8. b

Mnogo slavnih mož se je rodilo in pustilo kulturno dediščino... na primer

Fran Albreht

Rodil se je 17. novembra 1889 v Kamniku. Gimnazijo je dokončal v Kranju leta 1909. Na Dunaju je študiral pravo, na ljubljanski fakulteti pa filozofijo. Leta 1919/20 je urejal socialistično Svobodo, od leta 1922–1931 pa revijo Ljubljanski zvon. Med okupacijo je bil interniran v Dachau. Umrl je leta 1963.

Izdal je dve pesniški zbirki: Misteria Dolorosa, leta 1917 in Pesmi življenja, 1920. V svojih socialnih pesmih izraža vero v lepšo prihodnost ljudstva in je med prvimi pesniki odločno spregovoril o socialnih krivicah.

Po njem nosi ime osnovna šola v Kamniku.

Zbrale: DROBNIC, ŽLINDRA, STRMEC
iz 8. d razreda

Iz velikih dni
(povzetek)

Najvažnejši dogodek pred začetkom vstaje na Kamniškem je bil sestanek vojno revolucionarnega komiteja za Kamniško okrožje, ki so ga sestavljali dr. Marjan Dermastia, Tone Šturm, Stane Žerovnik in Roman Potočnik. Bilo je to 25. julija 1941 pri opekarni v Volčjem potoku nad Radomljami. Za vstajo so določili 27. julij 1941. Zaradi izdaje so akcije le delno uspele.

Petindvajsetega julija 1941 je bil ustanovljen Kamniški bataljon, ki so ga 7. avgusta istega leta dokončno formirali na Rašici. Dr. Marjan Dermastia je postal komandant. Maja 1942 so bataljon obnovili in s 70 borci je postal prvi bataljon Kokrškega odreda. Jeseni je zaradi povečane aktivnosti okupatorja na operativnem območju Kamniškega bataljona in zaradi uspešnega boja proti okupatorju prišlo do tesnejšega sodelovanja s štajerskimi partizani. Reorganizacijo Kamniškega in Savinjskega bataljona so opravili 21. decembra 1942 na Kostanjski planini. Čez tri dni so reorganizirani odred napadli Nemci z dvajsetkratno premočjo. Padlo je 16 kamniških borcev, med njimi tudi komandant Kamniškega bataljona in Kokrškega odreda Matija Blejec-Matevž.

Petindvajsetega januarja 1943 se je formiral Kamniško-Savinjski odred. Komandant je bil Alojz Kolman-Marok, komisar pa Anton Stefe-Kostja, nato pa Mitja Ribičič-Ciril.

Na večer pred 1. majem 1943 so borci Kamniškega bataljona prižgali kresove na Kravcu, na Mali planini in na Menini. Marsikje so zavirale slovenske zastave.

Šestega avgusta 1943 je bila na Špiku nad Blagovico ustanovljena Šlandrova brigada. Komandant je bil Janko Sekirnik-Simon. Novembra 1943 je brigada opravila nekaj uspešnih akcij na Kamniškem.

Štirinajsta divizija je po herojskem pohodu po Štajerski prišla na kamniško območje. Od 14. divizije je bila na Kamniškem najbolj aktivna Tomšičeva brigada, ki je sodelovala s Šlandrovo v nekaj pomembnih akcijah. Najpomembnejši je bil napad na Moravce marca 1944.

Avgusta 1944 je bila na Kamniškem huda nemška hajka. Nemci so potem začeli zimsko sovražno ofenzivo, ki je trajala do osvoboditve.

Po 9. maju 1945 so krajevni NOO začeli prevzemati oblast. Tako je prišla dolgo pričakovana svoboda.

Zgodovinarji 7. in 8. razreda

Večerni sprehod

Kamnik se je po napornem dnevu umiril. Hočem odkriti skrivnosti domačega mesta, ki so dosegljive šele zvečer. Oči mi begajo po hišah. Stopam v mestno jedro. Vse bolj se bližam neki svetlobi. Hiše so strnjene, kakor bi se držale za roke. Bližam se spomeniku svobode. Ustavim se. V hipu zagledam pred seboj partizana s puško na rami, ki mi govori: »Moja in še mnoga druga srca so utihnile, da je danes tvoj kraj lahko tako lep, in da ti lahko mirno hodiš po njegovih ulicah.« Partizan je izginil. Saj ga pravzaprav ni bilo, le meni se je tako zdelo. Njegov glas je bil moj, besede sem nevede sama izrekla.

EMA HABE, 8.a

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG

Lepo je, ko zreš sadove devetdesetih let plodnega življenja

Vsa leta po vojni se rad zatekam v kraje Breginjskega kota in obiskujem tamkajšnje ljudi. Po vojni se je veliko spremenilo. Vasi, ki so bile prej naseljene s prebivalci, so začele počasi izumirati. To še zlasti velja za Rodetišče, Logje, Breginj, najzadnejše vasi Slovenije.

Pred kakšnimi osmimi leti sva se o tem podrobneje pogovarjala z medvojnimi aktivistom Jožefom Rosičem-Ernejem iz Logja in tožila nad propadanjem teh lepih beneških vasi. Tedaj mi je povedal, da so ti kraji nekoč spadali pod oblast Benečanov. Še govorica je na moč podobna vasem onstran meje.

Prebivalstvo teh območij se je v preteklosti ukvarjalo pretežno z živinorejo in kmetijstvom, zlasti s pridelovanjem koruze in krompirja. Zaradi prenaseljenosti in zastarele kmetijske proizvodnje so morali ljudje v svet za boljšim kruhom...

Jožef Rosič pove, da je bil takoj po prvi svetovni vojni župan v Breginju, kamor so spadale še vasi Logje in Robetišče. Tedaj je bilo v njih nad 1600 prebivalcev. Življenjski utrip je bil viden vsepovsod, čeprav je prevladovala revščina...

Po drugi vojni se je začelo izseljevanje, ki je grozilo, da vasi propadajo. Število se je zmanjšalo na tretjino prejšnjega prebivalstva. Košenine so ostajale prazne, ni bilo več slišati kravjih zvoncev. Vse to je Erneja zelo bolelo. Govorila sva, da bi morali v Breginju nujno zgraditi proizvodni obrat, ki naj bi zgornje vasi Breginjskega kota rešil gospodarskega propada in jim nudil sodobni utrip življenja. Tako bi oživel tudi kmetijstvo. Tako sva govorila... Bilo je še pred potresom...

Kmalu je stekla gradnja manjšega obrata v Breginju, ki je še pred potresom zagotovil nekaj delovnih mest. Nesreča ob stihiji je prizadela veliko prebivalstva, prizadela pa je tudi čustva dobrih ljudi. Solidarnost pri obnovi je bila enkratnega. Zopet utrip partizanskih etičnih vrednot...

Stekla je gradnja podrtih hiš, stekla je cesta, vasi so dobile novo podobo. Ernej je vesel, ker ob nesreči niso bili pozabljeni... Breginjski kot se dviga iz zaostalosti in do-

hiteva druge vasi. In to je prav...

Tudi med vojno, čeprav z nekoliko zakasnitve, se je Breginjski kot intenzivno vključil v protifašistično fronto. In prav o tem sva se večkrat pogovarjala z Ernejem, prvim aktivistom v Logjih...

V te, najbolj zahodne kraje naše dežele, je hitro prodrla partizansko gibanje. V vasi Logje, Robetišče in Podbelo smo se

Jožef Rosič-Ernej

gregorčičevci zatekli takoj po končanem pohodu skozi Beneško Slovenijo. Gradnikovi so bili tam že prej. Takrat smo imeli priložnost поблиže spoznati ljudi v teh vaseh. Med prvimi je z nami sodelovala Ernejeva družina iz Logja. Njegova hiša je bila od vseh hiš v vasi še najbolj varna in primerna za sestankovanje. Je prav na spodnjem koncu vasi, obdana z visoko poraslo koruzo. K hiši, do pletenega plota, smo se neopazno približali še celo podnevi. Na kamnitem ganku smo posedali in se pogovarjali s polento v ustih. Rosič je bil mali posestnik in preživljal se je še z drvarjenjem. Vsa družina je sodelovala z nami, hči Julka pa je po kapitulaciji Italije odšla k partizanom. V Ernejevi družini smo našli dobrega zaveznika še pred kapitulacijo Italije, pa tudi po njej. Spomini uhajajo v preteklost...

Nekega junijskega dne 1943 sem na Miji obiskal skupino delavcev iz Logja, ki so drvarili v gozdu. Med njimi je bil tudi Ernej. V prijetnem pogovoru so tekale misli o viziji po vojni, ko bodo Italijani pregnani. Prav tedaj pa je na poseko prihajala skupina italijanskih vojakov in na beg nismo mogli mi-

sliti. Iznajdljivi Ernej se je spomnil, da bi se skril pod kup vejevja, ki ga je bilo polno. Tja sem se spravil z orožjem vred in name so nametali še vejevja, kakor da opravljajo redno sečno delo. Vojaki so se s sekači glasno pogovarjali in jih spraševali po »ribellih.« Ker niso nič izvedeli, so odšli proti Štupici. Hitro sem se rešil vejevja in kmalu nato odšel nazaj k partizanu Mirku, s katerim sva ločena od svoje enote, navezovala z vaščani Logja prve stike...

Nekaj dni pred kapitulacijo Italije smo Miloš, Zmago in jaz sedeli pri Napoleonovem kamnitem mostu čez Nadižo in tešili lakoto z velikimi zalogami hrane, ki sta nam jo prinesli Ernejeva mama in mladinka Amalija iz Logja. Vračali sta se nazaj po strmini v vas, ko za sabo naenkrat začutila korake italijanskih vojakov. Prepričani sta bili, da so nas Italijani zajeli, in da nas ženejo s seboj. Pričakovali sta, da bodo tudi njiju aretirali. Že na vrhu pred vasio so ju vojaki dohiteli in spraševali, kje sta bili. Povedali sta, da sta nesli hrano drvarjem. Vse je bilo v redu, tudi to, da nas nista zagledali med ujetniki. Ni jima šlo v glavo, kam smo izginili.

Vsi trije smo namreč še pravočasno zaslišali kamenje malega hudournika, ki se je valilo pod nogami vojakov, ko so prihajali od Štupice po strmini. Urno smo se v »žokeh« (beneški copati) pomaknili za najbližje grmičevje in komajda ušli zasledovalcem...

To je samo nekaj spominov na dejavnost in pomoč Ernejeve družine med vojno. Pa tudi po vojni se je vključila v izgradnjo nove domovine...

Osiveli in visoko zravnani Jožef Rosič-Ernej iz Logja veliko ur presedi na kamnitem balkonu ali v kuhinji. Od tam zre čez koruzno polja, ki še danes krasijo te vasi, zre proti pogorju Mije, zre v preteklost. Še vedno so mu v spominu prvi partizani, Avšič, Kajtimir, Perovšek, Črnugelj, Miloš, Mirko, Zmago, Oton, Valerija, Slavko, Mirko Koren, Kobe...

Spomin je še vedno svež, čeprav mu je mesec januar navrgel že devetdeseto leto starosti...

Tone Kebe

Kaj res ni dobrih delavcev?

Če že govorimo o odgovornosti, se velja zamisliti tudi ob takšnih primerih, ko ni odziva niti za - nagrade? Tudi v našem časniku je bil, na primer, 10. novembra 1979 objavljen razpis za Prvomajske nagrade dela, pa ni do roka prispela niti ena prijava oziroma predlog! Ali kot delavci - člani sindikata sploh vemo, kaj pomenijo in komu so namenjene te nagrade? Kaj smo storili in, predvsem, kaj bomo storili tudi za tovrstno osveščanje?

DELAJSKA ENOTNOST - 12. januarja 1980

Številke

V Jugoslaviji imamo 700 podjetij, ki se ukvarjajo z javnim transportom. V 65 ni niti enega prometnega inženirja. Sicer, imamo šest fakultet, ki šolajo prometne strokovnjake.

Milano ima štirikrat več vozil kot Beograd, a že 20 let na njegovih cestah umira letno 150 oseb, kar je dvakrat manj kot v Beogradu.

Družbena izguba zaradi nesreč na cestah dosega letno 6,4 do 10 milijard dinarjev. Če bi uspeli to letno zmanjšati za 5 odstotkov, bi skupnost dobila 500 milijonov dinarjev, a to je tovarna, ki lahko zaposli 5 tisoč ljudi...

POLITIKA - 25. januarja 1980

Devetdeset milijonov delovnih dni...

Kolegi iz zagrebškega Vjesnika Vlado Rajić, Mladen Balen in Nikica Vučkaiš so prišli ob anketi o možnostih za povečanje učinkovitosti dela do podatkov, da je v Jugoslaviji »delovnega« le okoli 60 odstotkov razpoložljivega delovnega časa. Težka obtožba, a se ne moremo braniti s tistimi našimi: »To ni mogoče - ti časnikarji pišejo vsemogoče.« Res je, da ti podatki za lansko leto še niso potrjeni, a že prvi računi kažejo, da smo bili leta 1979, na primer, samo zaradi nege zdravja doma ali v bolnišnicah 90 milijonov delovnih dni...

SVIJET - 1. februarja 1980

Kratek postopek

Ko je na nedavni seji predsedstva mestne konference ZK Zagreba akademik Vladimir Stipetić opozoril na podatek, da nekateri tuji partnerji želijo delati samo z organizacijami združenega dela, ki poslujejo z izgubo, je bilo videti, da je v vsem tem težko najti neko poslovno logiko.

Vendar je. Ne gre samo za to, ker so tuje firme prepričane, da prav za temi podjetji »stoji država«, bolj kot za tistimi, ki dobro delajo. Tudi zaradi nečesa drugega: čeprav je bilo v malo primerih do sedaj ugotovljeno, da je neka delovna organizacija prišla v težave zaradi samoupravnih »napak« - čim se izgube nagrmadijo, naglo narastejo pooblastila upravnega in se zmanjšajo pravice samoupravnega teama v kolektivu. Takrat je tudi tujcem lažje, saj lahko hitro in z manjšim številom ljudi opravijo delo.

Če ne verjamete, preberite še enkrat, na primer, poročila o sojenju trgovcu Bati Todoroviću...

NIN - 27. januarja 1980

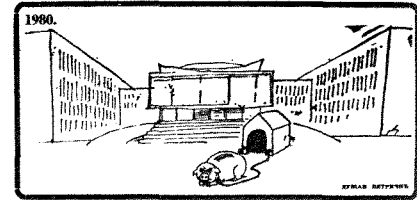
Razsipništvo dobesedno!

Z analizami stanja v kmetijstvu, ki pomeni seveda predpripravo na novo srednjeročno obdobje, so strokovnjaki odkrili lahkomišelnost odnosov do razsipa kmetijskih pridelkov. No, na njivah in v času od spravila do porabe kmetijskega pridelka smo zmeraj nekaj tudi razsipali, izgubili. To je žal neizbežno. Če odstotek pridelka, ki ga na ta način izgubimo, ne prekorači običajnih statističnih normativov, ni hudega. Povsem drugače pa je, če te normative krepko presežemo. Potem lahko govorimo že o nesmotrnem gospodarjenju, o ekonomski škodi. Sodeč po podatkih, je v našem kmetijstvu tako »razsipništvo« precej udomačeno.

Pa pogledajmo še podatke, ki to dokazujejo. Od leta 1975 dalje smo v Jugoslaviji razsipali oziroma izgubili take količine najpomembnejših kmetijskih pridelkov: 3,5 dostotka letine pšenice, ječmena in ovsa okoli 2 odstotka, med 8 in 9 odstotki koruze, skoraj 11 odstotkov krompirja, 11 odstotkov sveže zelenjave, 6 odstotkov sadja. V tonah pomeni to: 700 tisoč ton koruze, 300 tisoč ton krompirja, 200 tisoč ton pšenice itd.

KMEČKI GLAS - 30. januarja 1980

Brez besed

VEČERNJE NOVOSTI - 6. februarja 1980

Pismo brez komentarja

Tovariš sodržavljan,
V okviru zimskih vaj naših oboroženih sil je načrtovano bivanje enote JLA v naši vasi. V programu je predvideno, da bo pri nas tudi prespala. Odbor za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito vasi je odločil, da enoto nastani po hišah.

V tvoji hiši naj bi prenočevali trije vojaki. V zvezi s tem se javi do 15. ure.

Z organiziranim sprejemom te enote kot tudi z drugimi skupnimi napori bomo sodelovali v obrambi, vojakom pa nudili pogoje za odmor in oddih, ki jim je potreben za nadaljnje vaje.

Na ta način bomo še enkrat potrdili pripravljenost, da branimo pridobitve naše revolucije, in da naprej gradimo samoupravno socialistično družbo z našim dragim tovarišem Titom na čelu.

Odbor za splošni ljudski odpor in družbeno samozaščito, Brestovac
NARODNA ARMIJA - 31. januarja 1980

Namesto slavlja

Pa vendar se, resda počasi, menja naša navada, da ob vsakršnih povodih prirejamo slavlja. Takšen primer je za beležen v Valjevu, v delovni organizaciji Strela, ki slavi trideseto obletnico obstoja. Namesto velikih besed in slovesnih kosil so se delovni ljudje Strele odločili, da lokalnemu medicinskemu centru kupijo sanitarno vozilo z vgrajenimi aparati za umetno dihanje in kontrolo delovanje srca.

Primer je redek. Zato ga tudi navajamo. Da se ve.

VEČERNJE NOVOSTI - 1. februarja 1980

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG